

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 «Економіка»

Форма навчання: дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «**Офшоризація міжнародної бізнес-діяльності: безпековий вимір**»

здобувача Львовича Арсенія Вячеславовича

_____
(підпис)

Науковий керівник: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

_____
(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

_____
(підпис)

Київ 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОФШОРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ	6
1.1. Сутність офшоризації міжнародної бізнес-діяльності	6
1.2. Класифікація офшорних зон та їхні основні характеристики	14
1.3. Теоретичні основи безпекового виміру офшоризації міжнародної бізнес-діяльності	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ОФШОРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР	32
2.1. Сучасні масштаби та тенденції офшоризації міжнародного бізнесу	32
2.2. Вплив офшорних схем на фінансову та економічну безпеку держав.....	40
2.3. Особливості офшоризації бізнесу в Україні та її безпекові ризики.....	49
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ БЕЗПЕКОВИХ РИЗИКІВ ОФШОРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ	57
3.1. Міжнародні ініціативи з обмеження використання офшорних юрисдикцій.....	57
3.2. Стратегії підвищення прозорості фінансових потоків та контролю за офшорними зонами ..	67
3.3. Пріоритетні напрями зміцнення економічної безпеки України в умовах офшоризації	74
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85

ВСТУП

Актуальність. За умов глобалізації та цифровізації фінансових потоків офшоризація міжнародної бізнес-діяльності набула системного характеру та істотно впливає на економічну стабільність держав. Це зумовлює необхідність її розгляду крізь призму безпеки, оскільки використання офшорних юрисдикцій посилює загрози фінансовій, економічній і національній безпеці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжних дослідженнях (Вратсініс К., Маріні Р., Керн А., Носраті Е., Рейнсберг Б., Севінк Д. та інші) офшоризація переважно аналізується як елемент глобальної фінансової архітектури та чинник перерозподілу капіталу, що впливає на стійкість міжнародних економічних зв'язків. У вітчизняних публікаціях (Варналій З. С., Василечко Н. В., Васильців Т. Г., Герасимова В. О., Гобела В. В., Гомба А. В., Гордієнко В. П., Демченко М. Ю., Івасюк І. Г., Кондрат І. Ю., Мартиненко В. О., Мудрак Н. О., Наумов М. С, Папірник С. Є., Поліщук С. П., Пугачевська К. Й., Рєпка К. Р., Рябокiнь О. М., Сокольська Т. В., Федотова Ю. В., Фенюк Я. К., Фенюшин В. В., Чижов Д. А., Шевченко К. Р., Юрчик Г. М. та інші) домінує акцент на фіскальних втратах, відпливі капіталу та ризиках для економічної безпеки держави, що підсилює прикладний характер відповідних оцінок. Разом з тим, недساتньо дослідженими дотепер залишаються питання, пов'язані з дослідженням безпекових аспектів офшоризації міжнародної бізнес-діяльності. Це обумовило вибір теми кваліфікаційної магістерської роботи, її об'єкт, предмет та завдання.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття теоретико-методологічних засад офшоризації міжнародної бізнес-діяльності, здійснення її аналітичної оцінки з точки зору безпекового виміру, а також обґрунтування стратегічних напрямів мінімізації безпекових ризиків міжнародних офшорних операцій.

Виходячи з мети дослідження, у роботі поставлено та вирішено такі конкретні завдання:

- розкрити сутність офшоризації міжнародної бізнес-діяльності;

- здійснити класифікацію офшорних зон та дати їх основні характеристики;
- конкретизувати теоретичні основи безпекового виміру офшоризації міжнародної бізнес-діяльності;
- дослідити сучасні масштаби та тенденції офшоризації міжнародного бізнесу;
- охарактеризувати вплив офшорних схем на фінансову та економічну безпеку держав;
- виділити особливості офшоризації бізнесу в Україні та її безпекові ризики;
- охарактеризувати міжнародні ініціативи з обмеження використання офшорних юрисдикцій;
- визначити стратегії підвищення прозорості фінансових потоків та контролю за офшорами;
- обґрунтувати пріоритетні напрями зміцнення економічної безпеки України в умовах офшоризації.

Об'єкт дослідження – закони, закономірності і тенденції глобального економічного розвитку.

Предмет дослідження – інструменти, механізми та умови офшоризації міжнародної бізнес-діяльності через призму її безпекового виміру.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених завдань у роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Метод теоретичного аналізу та узагальнення застосовано для розкриття сутності офшоризації міжнародної бізнес-діяльності, визначення видів офшорних зон, їхніх основних характеристик, а також для виділення теоретичних основ безпекового виміру офшоризації. Статистичний та динамічний аналіз використано з метою дослідження сучасних масштабів і тенденцій офшоризації міжнародного бізнесу та оцінювання її впливу на фінансову й економічну безпеку держав. Порівняльний і структурно-функціональний методи дали змогу охарактеризувати особливості офшоризації бізнесу в Україні, виявити притаманні їй безпекові ризики та проаналізувати міжнародні ініціативи з обмеження використання

офшорних юрисдикцій. Методи причинно-наслідкового аналізу та систематизації використано для визначення стратегій підвищення прозорості фінансових потоків, посилення контролю за офшорними схемами та формування пропозицій щодо зміцнення економічної безпеки України в умовах офшоризації.

Теоретична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість результатів полягає у поглибленні наукового розуміння офшоризації як явища, що має не лише економічний, а й комплексний безпековий вимір. У роботі обґрунтовано необхідність розглядати офшоризацію крізь призму взаємодії складових національної та міжнародної безпеки. Результати розкривають логіку формування безпекових ризиків через вплив на фінансову стійкість, інституційну спроможність і рівень прозорості економічних процесів. Практична значущість полягає в можливості використання висновків для вдосконалення підходів до державної політики у сферах фінансового контролю, протидії непрозорим схемам і підвищення інституційної стійкості. Матеріали можуть бути застосовані для аналітичного супроводу рішень щодо управління ризиками офшоризації та формування пріоритетів економічної безпеки. Отримані результати також можуть слугувати основою для подальших досліджень, спрямованих на розроблення інструментів оцінювання безпекових наслідків офшорних практик у міжнародному середовищі.

Інформаційна база дослідження охоплює праці вітчизняних і зарубіжних науковців, статистичні дані офіційних ресурсів, звіти міжнародних організацій і рейтингових агентств, а також аналітичні та фінансові матеріали, релевантні темі офшоризації та її безпекового виміру.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів (в тому числі 9 підрозділів), висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОФШОРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність офшоризації міжнародної бізнес-діяльності

Сучасний розвиток міжнародної бізнес-діяльності відбувається в умовах постійних трансформацій глобального економічного середовища, що зумовлює появу складних і багатовимірних явищ. Одним із таких явищ є офшоризація, яка набула системного характеру та істотно впливає на структуру світових економічних зв'язків. Її поширення відображає глибші процеси мобільності капіталу, адаптації бізнесу до регуляторних відмінностей та еволюції фінансових відносин між державами. Усвідомлення сутності офшоризації потребує комплексного підходу, оскільки вона поєднує економічні, правові та інституційні аспекти. Саме тому послідовний аналіз цього явища дозволяє сформуванню цілісного бачення його ролі в міжнародному бізнесі та окреслити підґрунтя для подальших наукових узагальнень.

Розгляд наукових підходів до трактування офшоризації є необхідним для формування узгодженого теоретичного поля дослідження (табл.1.1).

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «офшоризація» в науковій літературі

Автор	Визначення	Коментар
1	2	3
Гобела В. В.	Офшоризація – це процес переміщення капіталів і фінансових операцій з національних до офшорних юрисдикцій [1, с. 114].	Узагальнене визначення, з о с е р е д ж е н е н а просторовому переміщенні капіталу без глибокої оцінки наслідків.

Варналій З. С.	Офшоризація – це процес негативного впливу офшорної діяльності на національну економіку, що проявляється у непродуктивному відпливі капіталу за допомогою реалізації спеціальних бізнес-схем з використанням офшорних фірм з метою оптимізації умов інвестування, мінімізації або ухилення від оподаткування та/або відмивання грошей [2, с. 8].	Акцент на деструктивному характері офшоризації та її загрозах економічній безпеці держави.
----------------	--	--

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
Рейнсберг Б., Керн А.	Офшоризація – це стратегія ведення бізнесу, за якої власники створюють або використовують закордонні компанії для управління активами, міжнародної торгівлі чи захисту власності [3].	Розглядає офшоризацію як легітимну бізнес-стратегію без чіткої негативної оцінки.
Носраті Е., Севінк Д.	Офшоризація – це процес перенесення капіталу, бізнес-операцій або доходів компаній у юрисдикції з нижчим рівнем оподаткування та фінансового регулювання з метою зменшення витрат і підвищення прибутковості [4, с. 1050].	Підкреслює економічну доцільність офшоризації з позицій корпоративної ефективності.
Замасло О.	Офшоризація – це використання законодавчих особливостей іноземних юрисдикцій для реєстрації компаній або структур, які дозволяють оптимізувати податкові зобов'язання та обмежити фінансову відповідальність [5].	Наголос на правових механізмах офшоризації та її інституційній основі.

Джерело: складено автором на основі [1-5].

Подане в науковій літературі різноманіття трактування офшоризації свідчить про складність і комплексність цього явища, а також про відмінність дослідницьких акцентів залежно від теоретичних позицій авторів. Визначення, запропоноване Гобелою В. В., розглядає офшоризацію передусім як процес переміщення капіталів і фінансових операцій з національних до офшорних юрисдикцій [1, с. 114]. Його перевагою є лаконічність і чітка фіксація просторового аспекту руху капіталу, що дозволяє відокремити офшоризацію від суміжних економічних процесів. Разом з тим, обмеженням такого підходу є відсутність аналізу мотивацій суб'єктів господарювання та ігнорування

економічних і соціальних наслідків цього процесу, що знижує аналітичну цінність визначення для комплексних досліджень.

Більш критичну позицію займає Варналії З. С., який акцентує увагу на негативному впливі офшоризації на національну економіку та пов'язує її з непродуктивним відпливом капіталу, оптимізацією оподаткування й іншими загрозливими явищами [2, с. 8]. Перевагою цього визначення є чітке окреслення ризиків і небезпек, що виникають унаслідок використання офшорних схем, а також його придатність для аналізу економічної безпеки держави. Разом з тим, надмірна концентрація на деструктивних наслідках звужує зміст поняття, оскільки офшоризація постає виключно як негативне явище без урахування її нейтральних або умовно легітимних аспектів у міжнародній практиці.

Інший підхід представлений у працях Рейнсберга Б. та Керна А., які трактують офшоризацію як бізнес-стратегію управління активами, міжнародною торгівлею чи захистом власності [3]. Перевагою цього визначення є його нейтральність і зосередженість на управлінських рішеннях компаній, що дозволяє розглядати офшоризацію в контексті стратегічного менеджменту. Проте відсутність оцінки інституційних і макроекономічних наслідків такого вибору обмежує можливість застосування цього підходу для аналізу впливу офшоризації на економічні системи загалом.

Схожій позиції дотримуються Носраті Е. та Севінк Д., які визначають офшоризацію як процес перенесення капіталу й операцій у юрисдикції з нижчим рівнем оподаткування та регулювання з метою зниження витрат і підвищення прибутковості [4, с. 1050]. Перевагою цього підходу є чітке розкриття економічної логіки дій компаній і причинно-наслідкового зв'язку між регуляторними відмінностями та корпоративною ефективністю. Недоліком є звуження офшоризації до інструмента максимізації прибутку без урахування ширшого соціально-економічного контексту та можливих системних викривлень.

Визначення, запропоноване Замасло О., акцентує увагу на правових і інституційних механізмах офшоризації, підкреслюючи використання особливостей законодавства іноземних юрисдикцій для оптимізації податкових зобов'язань і обмеження відповідальності [5]. Його перевагою є розкриття

інституційної основи явища та зв'язку між правовим середовищем і економічною поведінкою бізнесу. Однак таке трактування меншою мірою відображає макроекономічні наслідки офшоризації та її вплив на фінансові потоки між країнами.

Узагальнюючи наведені підходи, доцільно сформулювати власне визначення офшоризації як процесу переміщення капіталу, доходів і бізнес-операцій у межах міжнародної економіки з використанням регуляторних і податкових відмінностей між юрисдикціями, що зумовлюється прагненням суб'єктів господарювання оптимізувати умови діяльності та має неоднозначні наслідки для національних і глобальних економічних систем. Таке визначення є доцільним, оскільки поєднує просторовий, економічний і інституційний аспекти офшоризації та дозволяє розглядати її як багатофакторне явище без попередньо заданої однозначної оцінки, створюючи аналітичну основу для подальших досліджень.

Дослідження історичного контексту дає змогу простежити еволюцію офшоризації у взаємозв'язку зі змінами світової економіки (рис.1.1).

Рисунок 1.1 – Історичні передумови виникнення офшорних юрисдикцій
Джерело: складено автором на основі [6].

Виникнення та поступове поширення офшорних юрисдикцій було обумовлене сукупністю довгострокових економічних і інституційних трансформацій у світовому господарстві. Зокрема, зростання масштабів

міжнародної торгівлі та активізація руху капіталу між країнами сприяли формуванню нових форм організації бізнесу, орієнтованих на використання переваг багатонаціонального простору. У другій половині ХХ століття промислово розвинені держави посилили фіскальний тиск з метою фінансування соціальних програм і відновлення економік, що призвело до зростання податкового навантаження на бізнес. У відповідь на це суб'єкти господарювання почали шукати юрисдикції з більш сприятливими правовими та податковими умовами, здатними забезпечити збереження конкурентоспроможності. Важливу роль у цьому процесі відіграла колоніальна спадщина, адже окремі малі держави та території, не маючи розвиненої виробничої бази, історично орієнтувалися на фінансові послуги та обслуговування зовнішнього капіталу. Подальша лібералізація валютного й фінансового регулювання значно знизила бар'єри для транскордонних операцій, що створило інституційні умови для швидкого переміщення фінансових потоків. У поєднанні з глобалізацією та розвитком багатонаціональних підприємств це призвело до інституціоналізації офшорних юрисдикцій як елементів світової фінансової системи, які виконують функцію адаптації бізнесу до неоднорідного регуляторного середовища.

Аналіз мотивів дозволяє розкрити внутрішню логіку рішень, які приймаються суб'єктами міжнародного бізнесу (рис.1.2).

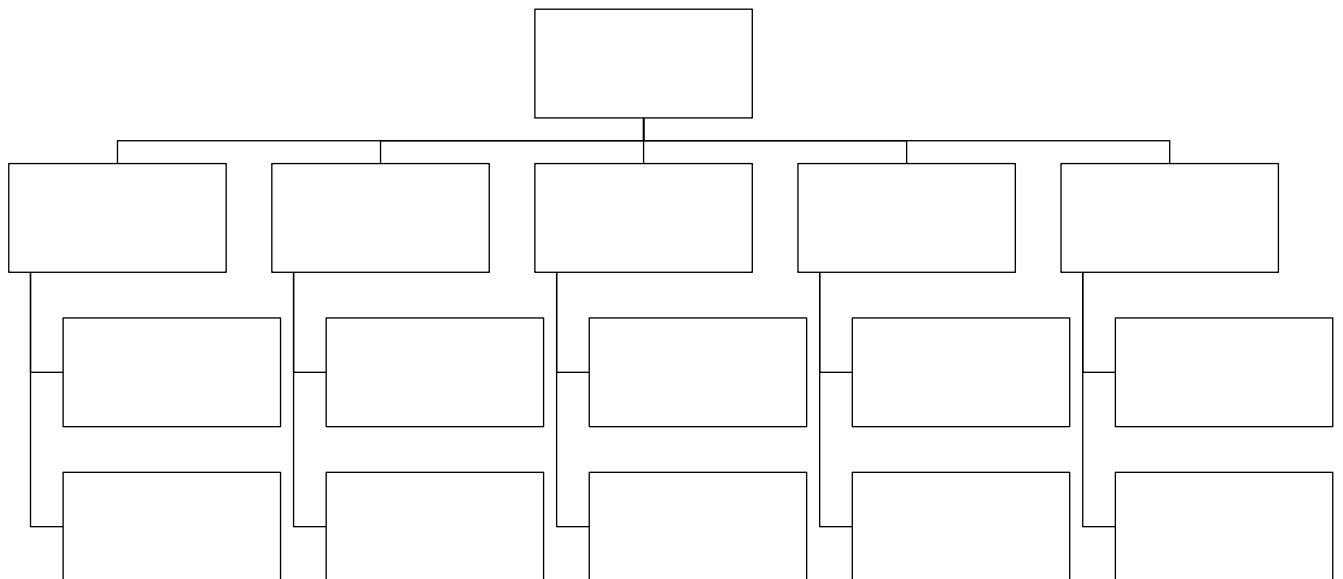

Рисунок 1.2 – Основні мотиви використання офшорів міжнародними компаніями

Джерело: складено автором на основі [7-8].

Застосування офшорних юрисдикцій у діяльності міжнародних компаній зумовлене комплексом мотивів, що формуються під впливом глобальної конкуренції та нерівномірності економічного регулювання. В умовах відкритої світової економіки компанії змушені шукати інструменти підвищення власної ефективності та адаптації до різних податкових, фінансових і правових систем, що й зумовлює звернення до офшорних механізмів. Особливе значення в цьому контексті мають податкові чинники, адже диференціація ставок і підходів до оподаткування прибутку безпосередньо впливає на фінансові результати багатонаціонального бізнесу. Зменшення податкового навантаження та оптимізація оподаткування дозволяють компаніям перерозподіляти ресурси на користь інвестицій, інновацій і розширення операційної діяльності.

Не менш важливими є фінансові мотиви, пов'язані з можливістю вільнішого руху капіталу та спрощенням валютних операцій. Офшорні юрисдикції часто пропонують лібералізовані валютні режими, що знижує трансакційні витрати та підвищує мобільність фінансових потоків у межах міжнародних корпоративних структур. Це дає змогу оперативно реагувати на зміни кон'юнктури світових ринків, ефективніше управляти ліквідністю та мінімізувати ризики, пов'язані з валютними обмеженнями в окремих країнах.

Правові мотиви використання офшорів зумовлені особливостями корпоративного законодавства, яке в багатьох юрисдикціях вирізняється гнучкістю та сприятливими умовами для реєстрації й функціонування компаній. Такі умови полегшують структурування бізнесу, забезпечують вищий рівень захисту активів і прав власності, а також створюють можливості для ефективнішого управління корпоративними ризиками. У поєднанні з цим офшорні механізми дозволяють оптимізувати договірні відносини між підрозділами багатонаціональних компаній та підвищити правову визначеність у складних операціях.

Управлінський аспект офшоризації проявляється у прагненні спростити організаційну структуру бізнесу та підвищити ефективність управління

міжнародними корпоративними групами. Концентрація ключових функцій у спеціально створених юрисдикціях полегшує координацію між дочірніми компаніями, прискорює процес ухвалення управлінських рішень і сприяє підвищенню прозорості внутрішніх фінансових потоків. У стратегічному вимірі офшори розглядаються як інструмент підтримки міжнародної експансії, що забезпечує доступ до глобальних ринків і створює умови для довгострокового розвитку бізнесу. Завдяки цьому офшоризація стає не лише тактичним засобом оптимізації витрат, а й елементом комплексної стратегії позиціонування компаній у світовому економічному просторі.

Звернення до ризиків є необхідним для збалансованого аналізу офшоризації як складного економічного явища (рис.1.3).

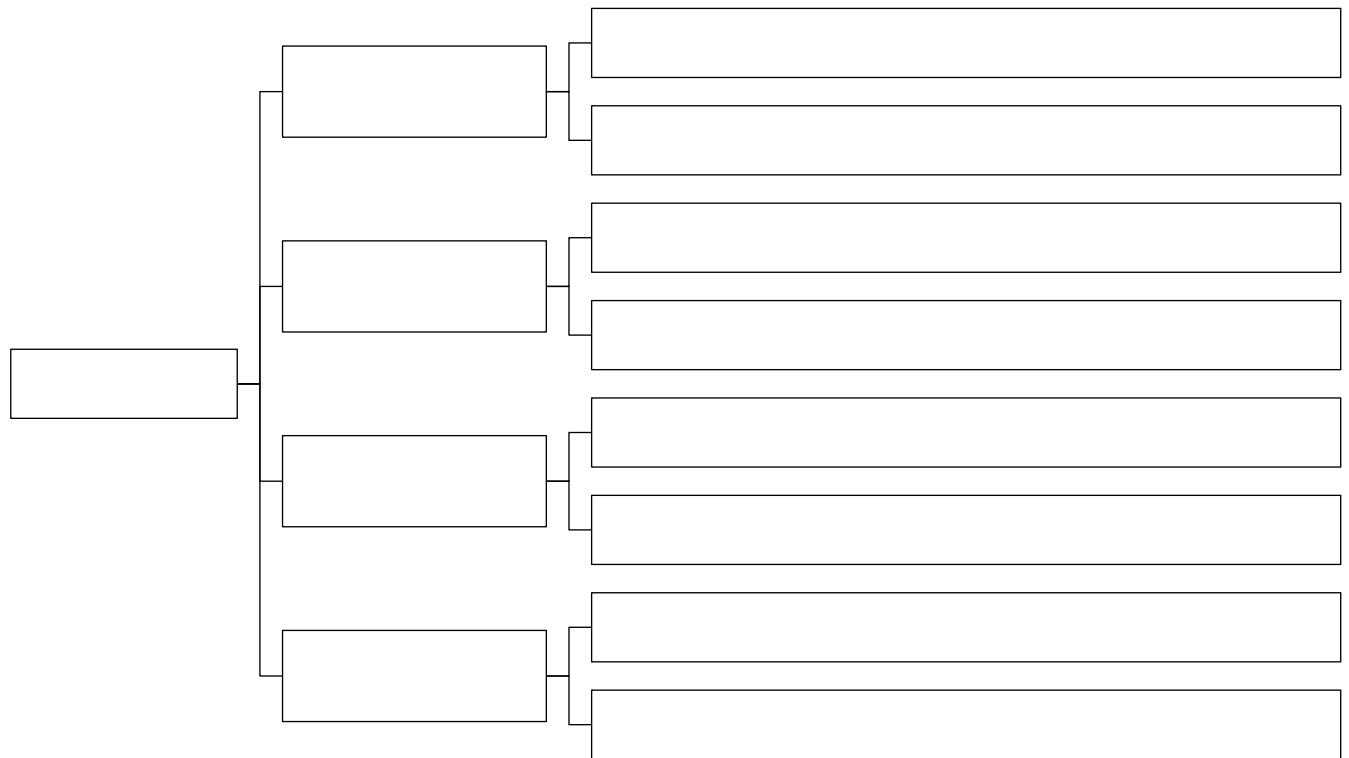

Рисунок 1.3 – Ризики офшоризації

Джерело: складено автором на основі [9].

Незважаючи на привабливість офшорних механізмів, їх використання супроводжується значними ризиками, які набувають дедалі більшої ваги в сучасних умовах. У сучасних умовах посилення міжнародного співробітництва у сфері протидії ухиленню від оподаткування та відмиванню доходів офшорні структури дедалі частіше потрапляють у поле підвищеної уваги регуляторних

органів, що зумовлює зростання правових і податкових ризиків, пов'язаних із жорсткішим контролем, застосуванням санкцій та донарахуванням податкових зобов'язань, що може призводити до фінансових втрат і правової невизначеності для бізнесу. У результаті компанії стикаються з обмеженнями у використанні раніше ефективних схем та необхідністю перегляду стратегій.

Суттєвим наслідком офшоризації є репутаційні ризики, які набувають особливої ваги в умовах зростання ролі прозорості та корпоративної відповідальності. Інформація про використання офшорних юрисдикцій може негативно впливати на імідж компанії, підірвати довіру з боку інвесторів, ділових партнерів і фінансових установ, а також формувати критичне сприйняття з боку суспільства. Втрата репутаційного капіталу, як правило, має довгостроковий характер і здатна обмежувати доступ до інвестиційних ресурсів та стратегічних партнерств, навіть за відсутності формальних порушень законодавства.

На макроекономічному рівні офшоризація породжує економічні ризики, пов'язані зі скороченням податкових надходжень до бюджетів держав і викривленням конкурентного середовища. Використання офшорних механізмів окремими суб'єктами господарювання створює нерівні умови конкуренції, послаблює фіскальну спроможність держав і ускладнює реалізацію соціально-економічної політики. Такі процеси можуть поглиблювати структурні дисбаланси та знижувати рівень довіри до економічних інститутів.

Фінансові ризики офшоризації проявляються ускладненням доступу до банківських і фінансових послуг, зумовленим посиленням вимог фінансового моніторингу та комплаєнсу. Банківські установи дедалі обережніше співпрацюють із компаніями, пов'язаними з офшорними юрисдикціями, що призводить до зростання операційних витрат і обмеження фінансової гнучкості бізнесу. У сукупності зазначені ризики свідчать про те, що офшоризація є складним і суперечливим явищем, яке потребує оцінки з урахуванням не лише потенційних вигод, а й довгострокових загроз для економічної стабільності та безпеки.

Таким чином, офшоризація міжнародної бізнес-діяльності сформувалася як закономірний результат розвитку глобальної економіки, зростання мобільності капіталу та нерівномірності податкового й правового регулювання між державами.

Її сутність полягає у використанні відмінностей між юрисдикціями для оптимізації умов господарювання, що зумовлюється прагненням компаній до підвищення ефективності та збереження конкурентоспроможності. Історичні передумови та мотиви офшоризації свідчать про її тісний зв'язок із процесами глобалізації та багатонаціоналізації бізнесу. Разом з тим, поширення офшорних практик породжує значні правові, економічні та репутаційні ризики, які виходять за межі інтересів окремих компаній і впливають на національні економіки.

1.2. Класифікація офшорних зон та їхні основні характеристики

У сучасній системі міжнародних економічних відносин офшорні зони посідають помітне місце, впливаючи на напрями руху капіталу, структуру бізнес-операцій та логіку глобальної конкуренції. Їх поширення є наслідком ускладнення світового господарства, зростання ролі фінансових потоків і посилення взаємозалежності національних економік. Разом з тим, різноманіття форм і режимів функціонування офшорних зон зумовлює необхідність їх системного осмислення та впорядкування.

Для визначення сутності офшорних зон міжнародна спільнота переважно використовує поняття «офшорний фінансовий центр». ОЕСР трактує даний термін так: це країни або юрисдикції з фінансовими центрами, що містять фінансові установи, які мають справу переважно з нерезидентами та/або в іноземній валюті в масштабі, не пропорційному розміру приймаючої економіки [10]. Подане трактування відображає підхід міжнародної спільноти до офшорних фінансових центрів як структурного елементу глобальної фінансової системи, а не ізольованого явища. Акцент на диспропорції між масштабами фінансової діяльності та розміром приймаючої економіки дозволяє виявити ключову ознаку таких юрисдикцій. Це підкреслює системний характер офшорних фінансових центрів і їх орієнтацію на обслуговування зовнішніх потоків капіталу. Разом з тим, таке трактування створює аналітичну основу для оцінювання потенційних економічних і безпекових наслідків їх функціонування.

Аналіз наукових підходів до визначення офшорної зони є необхідним для формування узгодженого понятійного апарату дослідження (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Визначення поняття «офшорна зона» в науковій літературі

Автор	Визначення	Коментар
1	2	3
Фенюк Я. К.	Офшорна зона – це країна та територія, що надають пільговий податковий режим зареєстрованим іноземним компаніям, які не ведуть діяльність на території країни реєстрації [11, с. 18].	Лаконічне визначення, що акцентує увагу на податкових пільгах та відсутності реальної економічної діяльності.

Продовження таблиці 1.2

1	2	3
Федотова Ю. В., Наумов М. С.	Офшорна зона – це країна або частина її території, де для компаній, власниками яких є іноземці, які провадять свою діяльність за межами такої країни (території), забезпечується мінімальна величина податкового навантаження, знижені вимоги до обліку і аудиту, гарантується високий рівень комерційної та банківської таємниці, лояльне державне регулювання з метою отримання державних доходів за рахунок збільшення бази оподаткування [12, с. 108].	Комплексний підхід, що поєднує податкові, регуляторні та інституційні характеристики офшорних зон.
Кондрат І. Ю., Папірник С. Є.	Офшорна зона – це країна або юрисдикція з фінансовими центрами, які складаються з фінансових установ, що працюють переважно з нерезидентами та/або в іноземній валюті в масштабі, непропорційному розвитку приймаючої країни [13].	Наголос на фінансовій спеціалізації офшорних зон та їх диспропорційній ролі в економіці.
Маріні Р., Вратсініс К.	Офшорна зона – це юрисдикція, в якій законодавство дозволяє реєстрацію компаній нерезидентами з обмеженими вимогами до розкриття інформації та зниженими або нульовими податками [14].	Підкреслює правовий режим офшорних зон і значення фінансової анонімності.
Малік Р., Восік Р.	Офшорна зона – це фінансово-правове середовище, створене для обслуговування міжнародного бізнесу, зокрема зберігання капіталу, реєстрації компаній і проведення транскордонних операцій [15, с. 99].	Узагальнене визначення, що відображає функціональне призначення офшорних зон у глобальній економіці.

Джерело: складено автором на основі [11-15].

Різноманіття наукових підходів до трактування поняття офшорної зони відображає складність цього явища та багатовекторність його проявів у міжнародній економіці. Зокрема, визначення, запропоноване Фенюк Я. К., зосереджується на податковому аспекті та відсутності реальної господарської діяльності іноземних компаній у країні реєстрації [11, с. 18]. Перевагою цього підходу є його чіткість і логічна простота, що дозволяє легко відмежувати офшорні зони від інших юрисдикцій. Разом з тим, таке трактування звужує зміст поняття, оскільки не враховує регуляторні, інституційні та фінансові особливості, які істотно впливають на функціонування офшорних зон у глобальному масштабі.

Більш розширений підхід демонструють Федотова Ю. В. та Наумов М. С., які розглядають офшорну зону як територію зі зниженим податковим навантаженням, спрощеними вимогами до обліку й аудиту, високим рівнем конфіденційності та лояльним державним регулюванням [12, с. 108]. Перевагою цього визначення є комплексність і відображення причинно-наслідкового зв'язку між створенням сприятливого режиму та залученням іноземного бізнесу. Разом з тим, акцент на фіскальних інтересах держави дещо послаблює увагу до потенційних макроекономічних і міжнародних наслідків функціонування офшорних зон.

Інституційно-фінансовий вимір офшорних зон розкривають Кондрат І. Ю. та Папірник С. Є., визначаючи їх як юрисдикції з фінансовими центрами, орієнтованими на обслуговування нерезидентів у масштабах, що не відповідають рівню розвитку приймаючої країни [13]. Перевагою цього підходу є підкреслення структурної диспропорції між внутрішньою економікою та фінансовим сектором, що дозволяє пояснити специфіку ролі офшорних зон у світовій фінансовій системі. Однак, визначення має обмежений характер, оскільки зосереджується переважно на фінансовій спеціалізації, залишаючи поза увагою правові та регуляторні механізми.

Правовий аспект офшорних зон чітко окреслюють Маріні Р. та Вратсініс К., які наголошують на можливості реєстрації компаній нерезидентами за умов знижених або нульових податків та обмеженого розкриття інформації [14].

Перевагою такого підходу є виокремлення ролі законодавства та режиму фінансової анонімності як ключових чинників привабливості офшорних зон. Недоліком є відсутність аналізу економічних мотивів держав і бізнесу, що обмежує пояснювальний потенціал цього визначення.

Узагальнене функціональне трактування пропонують Малік Р. та Восік Р., розглядаючи офшорну зону як фінансово-правове середовище для обслуговування міжнародного бізнесу [15, с. 99]. Перевагою цього визначення є його широта та здатність охопити різні аспекти діяльності офшорних зон у глобальній економіці. Разом з тим, надмірна узагальненість знижує аналітичну точність і ускладнює використання цього підходу для чіткої ідентифікації офшорних юрисдикцій.

Узагальнюючи наведені підходи, доцільно визначити офшорну зону як юрисдикцію або частину території держави, у межах якої створено спеціальний податково-правовий і регуляторний режим для обслуговування діяльності нерезидентів, що стимулює концентрацію міжнародних фінансових і корпоративних операцій при мінімальній участі в національній економіці. Таке визначення є доцільним, оскільки поєднує податкові, правові, фінансові та інституційні аспекти, відображає причинно-наслідкові зв'язки між регуляторними умовами та поведінкою бізнесу й забезпечує аналітичну основу для подальшої класифікації офшорних зон та оцінювання їх економічних наслідків.

Розгляд елементів механізму функціонування офшорної зони дозволяє розкрити її як цілісну інституційну конструкцію (рис.1.4).

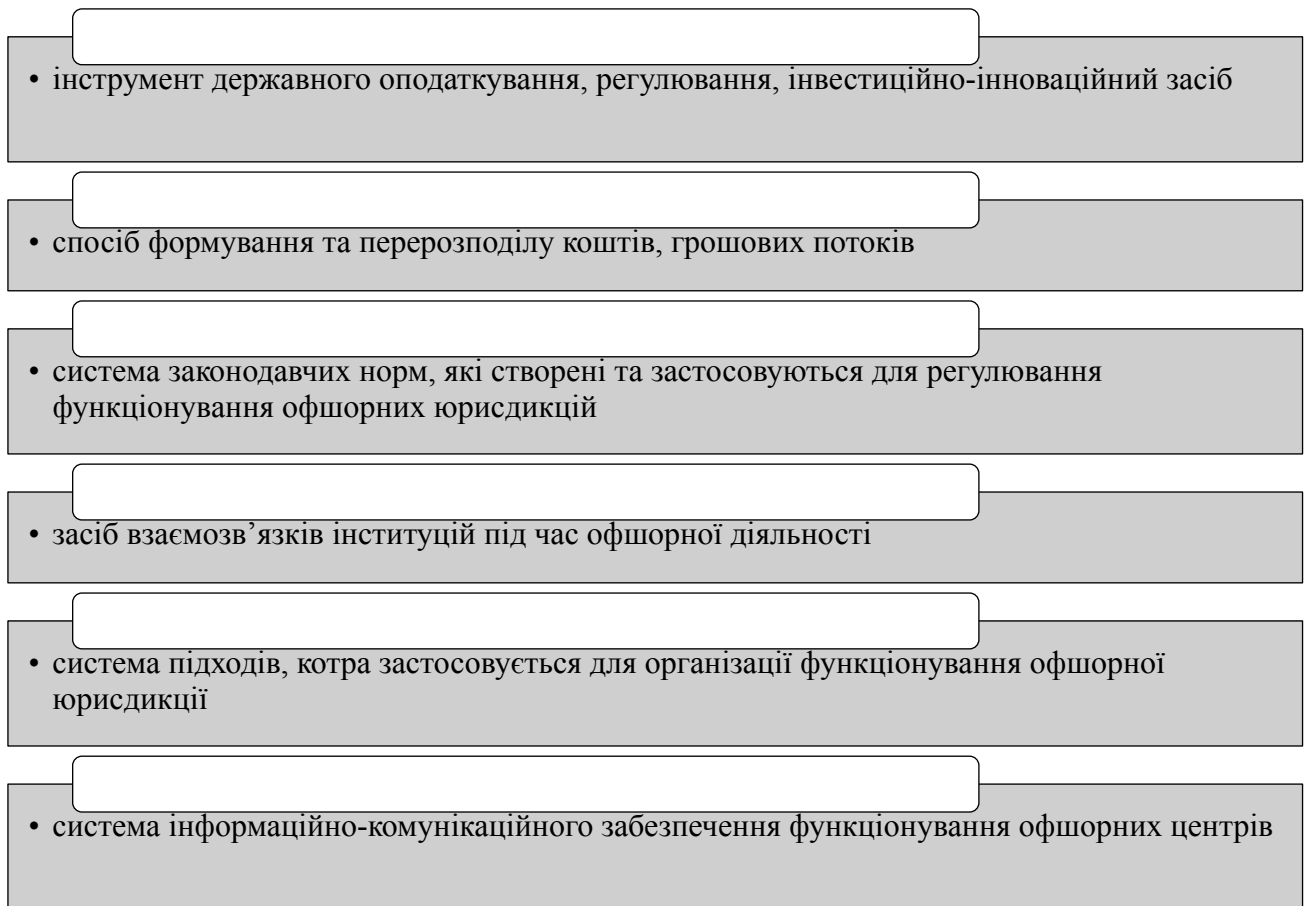

Рисунок 1.4 – Елементи механізму функціонування офшорної зони

Джерело: складено автором на основі [16, с. 156].

Механізм функціонування офшорної зони являє собою складну багаторівневу систему, у межах якої поєднуються різні елементи, що забезпечують її стійкість та привабливість для міжнародного бізнесу. Економічний вимір цього механізму проявляється через використання офшорної зони як інструменту державної податкової політики та регуляторного впливу, що дозволяє формувати сприятливі умови для залучення іноземного капіталу і стимулювання ділової активності. Саме через економічні важелі держава визначає загальну спрямованість функціонування офшорної юрисдикції та її роль у національній і міжнародній економіці. Фінансовий елемент механізму пов'язаний із формуванням, акумулюванням і перерозподілом грошових потоків, що відбувається в результаті обслуговування транскордонних операцій і управління капіталом. Це створює умови для концентрації фінансових ресурсів та підвищує значення офшорної зони як вузлового елемента глобальних фінансових мереж.

Правовий компонент механізму функціонування офшорної зони забезпечує нормативну основу її діяльності та визначає межі дозволених операцій. Система спеціальних законодавчих норм і регуляторних актів формує передбачуване правове середовище, яке знижує ризики для учасників офшорної діяльності та дозволяє державі зберігати формальний контроль над процесами. Інституційний елемент відображає сукупність взаємозв'язків між державними органами, фінансовими установами, посередниками та суб'єктами бізнесу, що беруть участь в офшорних операціях. Саме завдяки узгодженості дій цих інституцій забезпечується безперервність функціонування офшорної зони та реалізація її економічних і фінансових цілей. Організаційний аспект механізму пов'язаний із застосуванням певних управлінських підходів і процедур, які регламентують процеси реєстрації, адміністрування та супроводу діяльності компаній-нерезидентів. Він забезпечує ефективну координацію між елементами системи та сприяє зниженню адміністративних бар'єрів.

Інформаційний елемент доповнює механізм функціонування офшорної зони, формуючи систему інформаційно-комунікаційного забезпечення, необхідного для обміну даними між учасниками офшорної діяльності. Рівень розвитку інформаційної інфраструктури безпосередньо впливає на швидкість і надійність фінансових операцій, а також на ступінь прозорості або конфіденційності процесів.

У сукупності всі зазначені елементи перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозумовлюють один одного, формуючи цілісний механізм функціонування офшорної зони. Саме системний характер цього механізму пояснює стійкість офшорних юрисдикцій у глобальній економіці та їх здатність адаптуватися до змін регуляторного й ринкового середовища.

Класифікація офшорних зон є ключовим інструментом систематизації різноманіття їх форм і режимів (рис.1.5).

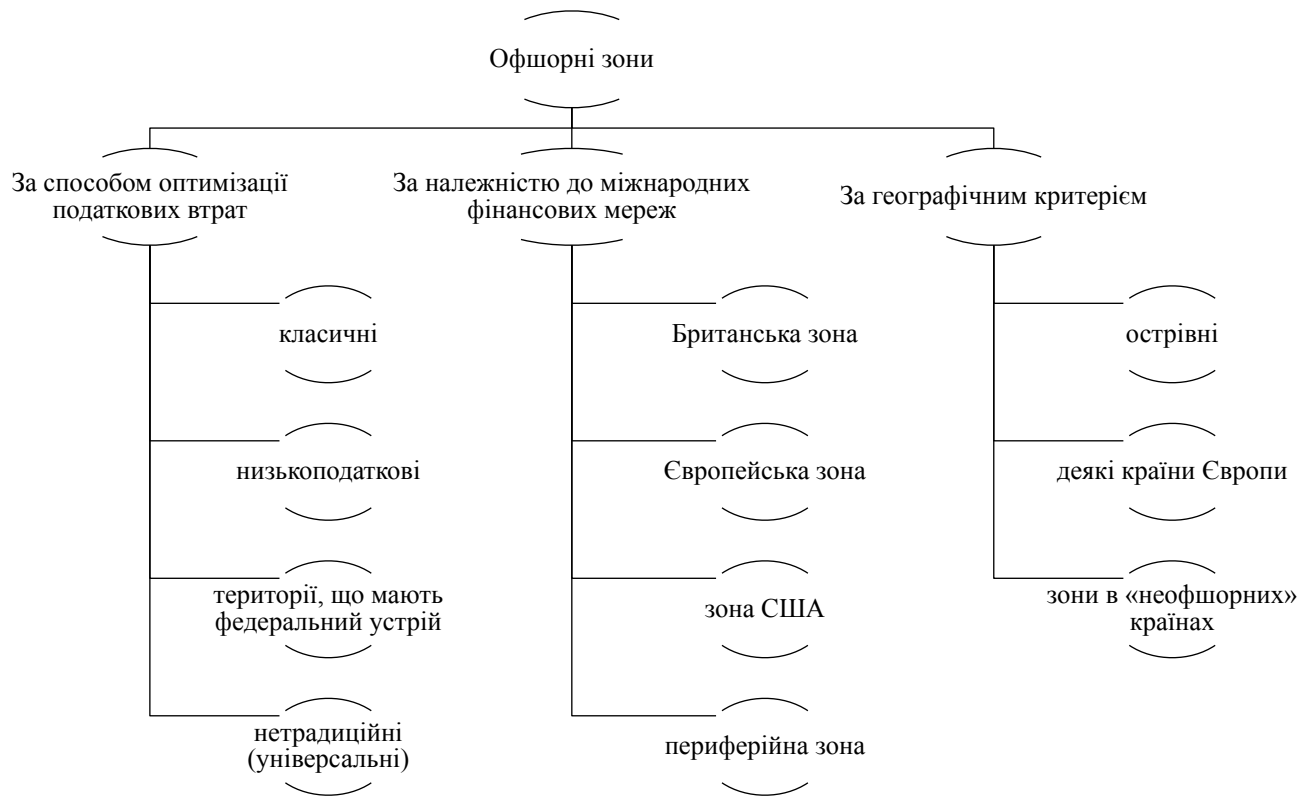

Рисунок 1.5 – Класифікація офшорних зон

Джерело: складено автором на основі [12, 17-18].

Одним із поширених підходів є поділ офшорних зон за способом оптимізації податкових втрат, який відображає глибину та характер податкових стимулів [17, с. 169]. Класичні офшорні зони характеризуються максимально пільговим або нульовим рівнем оподаткування для нерезидентів, жорстким відокремленням офшорного сектору від національної економіки та мінімальними вимогами до фінансової звітності. Такі юрисдикції орієнтовані переважно на реєстрацію компаній і акумулювання фінансових потоків, не передбачаючи ведення реальної економічної діяльності на своїй території. Низькоподаткові зони, на відміну від класичних, поєднують помірне податкове навантаження з більш розвиненою інституційною структурою, що дозволяє інтегрувати офшорні механізми у ширший економічний простір. Території з федеральним устроєм вирізняються тим, що пільгові режими можуть запроваджуватися на рівні окремих адміністративних одиниць, що створює асиметрію податкових умов у межах однієї держави. Нетрадиційні або універсальні офшорні зони поєднують елементи різних моделей, пропонуючи гнучкі режими оподаткування та регулювання, які

можуть адаптуватися до потреб міжнародного бізнесу без чіткої прив'язки до класичних офшорних ознак.

Важливим критерієм є належність офшорних зон до міжнародних фінансових мереж, що відображає їх історичні та інституційні зв'язки з глобальними центрами капіталу [12, с. 109]. Британська зона сформувалася на основі правової та фінансової традиції англосаксонської системи та характеризується високим рівнем інтеграції у світові фінансові ринки, розвиненою інфраструктурою та значною роллю у міжнародному русі капіталу. Європейська зона офшорних юрисдикцій відзначається більшою регуляторною впорядкованістю та поєднанням податкових стимулів із вимогами до прозорості, що зумовлено впливом наднаціональних інституцій і спільних правил. Зона США ґрунтується на використанні внутрішніх особливостей правового й податкового регулювання окремих штатів, що дозволяє формувати пільгові умови без офіційного статусу офшору на федеральному рівні. Периферійна зона охоплює юрисдикції з обмеженим впливом на глобальні фінансові потоки, але з високою залежністю від зовнішнього капіталу, що визначає їхню спеціалізацію на вузьких сегментах офшорних послуг.

Класифікація за географічним критерієм дозволяє врахувати просторові та геоекономічні особливості офшорних зон [18, с. 169]. Такий підхід дає змогу простежити взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку територій, їхнім географічним положенням і характером офшорної спеціалізації. Острівні офшорні юрисдикції, як правило, характеризуються обмеженою ресурсною та виробничою базою, що зумовлює орієнтацію на надання фінансових і реєстраційних послуг як основне джерело доходів. Їх економічна модель значною мірою ґрунтується на залученні іноземного капіталу, що однак посилює залежність від зовнішніх фінансових потоків і робить такі юрисдикції вразливими до змін глобального регуляторного середовища. Окрему групу становлять європейські країни, які поєднують ознаки розвинених економік із наявністю спеціальних податкових і правових режимів для нерезидентів. У цьому випадку офшорні елементи інтегруються в загальну економічну модель держави, виконуючи функцію підвищення її привабливості для міжнародного бізнесу без повної відмови від

стандартів прозорості та фінансового нагляду. Поряд із цим, у «неофшорних» країнах поширюється практика створення адміністративно-територіальних зон зі спеціальним регуляторним режимом. Такі зони функціонують як локалізовані простори стимулювання інвестиційної активності, що дозволяє залучати міжнародні компанії та капітал без радикального відхилення від національної податкової та правової системи, зберігаючи контроль з боку держави.

У сукупності характеристика видів офшорних зон за різними критеріями дозволяє глибше зрозуміти логіку їх функціонування та створює аналітичну основу для оцінювання економічних і безпекових наслідків офшоризації.

Таким чином, класифікація офшорних зон є необхідним аналітичним інструментом для системного осмислення їх різноманіття та ролі в міжнародній економіці. Вона дозволяє розкрити відмінності між офшорними юрисдикціями за податковими, інституційними, мережевими та просторовими ознаками, що формують специфіку їх функціонування. Застосування різних класифікаційних підходів дає змогу простежити причинно-наслідковий зв'язок між регуляторними режимами та напрямками руху міжнародного капіталу. Основні характеристики офшорних зон відображають їх здатність адаптуватися до глобальних економічних змін і потреб міжнародного бізнесу. У підсумку класифікація створює методологічну основу для глибшого аналізу економічних наслідків офшоризації та вироблення ефективних регуляторних рішень.

1.3. Теоретичні основи безпекового виміру офшоризації міжнародної бізнес-діяльності

В умовах глобалізації офшоризація міжнародної бізнес-діяльності виходить за межі суто економічного явища та набуває чітко вираженого безпекового виміру. Інтенсифікація транскордонних фінансових потоків, зростання ролі багатонаціональних підприємств і ускладнення механізмів регулювання створюють нові виклики для стабільності держав і міжнародної системи загалом. Офшоризація впливає не лише на податкові надходження чи інвестиційні процеси, а й на здатність суб'єктів безпеки ефективно контролювати економічні та фінансові ризики. У цьому контексті актуалізується потреба

теоретичного осмислення взаємозв'язку між офшорними практиками та безпекою як багатовимірною категорією. Саме тому аналіз національного й міжнародного рівнів безпеки в умовах поширення офшоризації є необхідним для формування цілісного наукового підходу до оцінювання її довгострокових наслідків.

Розгляд наукових підходів до трактування національної безпеки є вихідною передумовою для аналізу її взаємозв'язку з економічними процесами (табл.1.3).

Таблиця 1.3 – Визначення поняття «національна безпека» в науковій літературі

Автор	Визначення	Коментар
1	2	3
Чижов Д. А.	Національна безпека – це захист життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави в різних сферах життєдіяльності від зовнішніх і внутрішніх загроз, який забезпечує стабільний розвиток країни загалом [21, с. 97].	Класичне комплексне визначення, що поєднує захисну функцію та орієнтацію на сталий розвиток.
Сокольська Т. В., Поліщук С. П., Шевченко К. Р.	Національна безпека – це здатність національних інституцій ефективно протидіяти як зовнішнім, так і внутрішнім викликам і загрозам, що підривають добробут, гідність і безпеку людини, суспільства та держави [22].	Інституційно-діяльнісний підхід, у центрі якого – спроможність державних механізмів реагувати на загрози.
Івасюк І. Г.	Національна безпека – це гарантування захисту ключових інтересів окремих осіб, суспільства та держави в різних аспектах життєдіяльності від можливих загроз, як внутрішніх, так і зовнішніх [23, с.173].	Узагальнене безпекове трактування з акцентом на гарантійну функцію держави.

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
Цану М., Вогіацоглу П.	Національна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стабільний розвиток країни [24, с. 806].	Статичний підхід, який є найбільш поширеним у міжнародній та вітчизняній науковій літературі.

Томажич Л.	Національна безпека – це система політичних, економічних, військових, інформаційних та правових заходів, спрямованих на збереження суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу держави [25, с. 96].	Ф у н к ц і о н а л ь н о - інструментальний підхід, що розкриває національну безпеку через механізми її забезпечення.
------------	---	--

Джерело: сформовано автором на основі [21-25].

Різноманіття наукових підходів до трактування поняття національної безпеки свідчить про його складність і багатовимірний характер, а також про еволюцію уявлень щодо ролі держави, суспільства й особи в системі захисту життєво важливих інтересів. Визначення, запропоноване Чижовим Д. А., розглядає національну безпеку як захист ключових інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз із метою забезпечення стабільного розвитку країни [21, с. 97]. Перевагою цього підходу є його комплексність і чітке поєднання захисного аспекту з орієнтацією на розвиток, що дозволяє розглядати безпеку не лише як реакцію на загрози, а і як умову довгострокової стабільності. Однак, недоліком є відносна абстрактність, оскільки механізми реалізації такого захисту залишаються поза межами визначення.

Інституційно-діяльнісний підхід представлений у працях Сокольської Т. В., Поліщук С. П. та Шевченко К. Р., які акцентують увагу на здатності національних інституцій ефективно протидіяти загрозам, що підривають добробут і безпеку людини, суспільства та держави [22]. Перевагою цього визначення є динамічний характер, адже безпека постає як результат функціонування державних механізмів, а не лише як статичний показник. Причинно-наслідковий зв'язок між ефективністю інституцій і рівнем безпеки є чітко простежуваним. Разом із тим, зосередження на інституційній спроможності дещо зменшує увагу до зовнішніх системних факторів і структурних умов, що також формують безпекове середовище.

Узагальнене трактування національної безпеки пропонує Івасюк І. Г., визначаючи її як гарантування захисту ключових інтересів від можливих загроз [23, с. 173]. Сильною стороною цього підходу є його універсальність і логічна чіткість, що дозволяє застосовувати визначення до різних сфер життєдіяльності.

Разом з тим, така узагальненість обмежує аналітичну глибину, оскільки не розкриває ані суб'єктів забезпечення безпеки, ані характеру загроз, ані інструментів реагування.

Статичний підхід, представлений Цану М. та Вогіацоглу П., трактує національну безпеку як стан захищеності життєво важливих інтересів, що забезпечує стабільний розвиток країни [24, с. 806]. Перевагою цього визначення є його відповідність усталеній міжнародній традиції та можливість кількісної й якісної оцінки рівня безпеки. Однак, фокус на результаті у вигляді «стану» зменшує увагу до процесуального аспекту, зокрема до динаміки загроз і їх нейтралізації.

Функціонально-інструментальний підхід розкриває Томажич Л., визначаючи національну безпеку як систему політичних, економічних, військових, інформаційних і правових заходів, спрямованих на збереження суверенітету та конституційного ладу держави [25, с. 96]. Перевагою цього підходу є конкретизація сфер і механізмів забезпечення безпеки, що дозволяє чітко окреслити практичний вимір державної політики. Разом з тим, зосередження на заходах звужує зміст поняття, оскільки безпека постає переважно як інструментальна діяльність, а не як комплексний соціально-економічний стан.

Узагальнюючи наведені підходи, доцільно визначити національну безпеку як динамічний стан і процес захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечується ефективним функціонуванням інституцій і створює умови для сталого розвитку країни. Таке визначення є доцільним, оскільки поєднує статичний і процесуальний підходи, враховує роль інституцій та водночас відображає причинно-наслідковий зв'язок між безпекою й розвитком, що є особливо важливим у контексті аналізу сучасних економічних і багатонаціональних викликів.

Аналіз складових національної безпеки дозволяє розкрити її як багаторівневу систему, що реагує на зовнішні та внутрішні економічні впливи (рис.1.6). Вплив офшоризації на складові національної безпеки має системний і багатовимірний характер, оскільки трансформації у сфері міжнародної бізнес-

діяльності безпосередньо відбиваються на стійкості держави та її здатності забезпечувати захист ключових суспільних інтересів. Насамперед, офшоризація істотно позначається на економічній складовій національної безпеки, адже виведення капіталу за кордон і скорочення податкових надходжень зменшують фінансові можливості держави та послаблюють її бюджетну і макрофінансову стабільність.

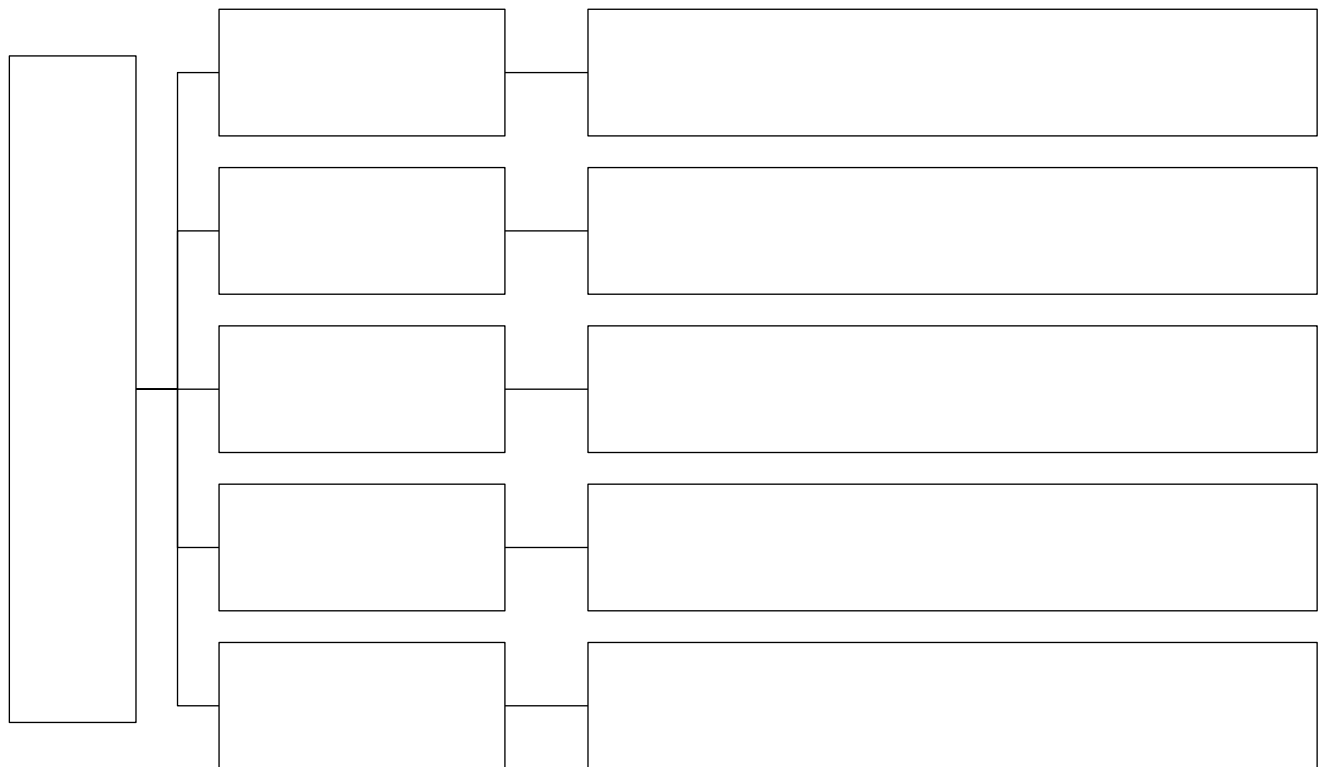

Рисунок 1.6 – Складові національної безпеки та вплив на них офшоризації

Джерело: складено автором на основі [26, с. 195].

У довгостроковій перспективі це обмежує здатність уряду реалізовувати ефективну економічну політику та реагувати на кризові явища. Економічні наслідки офшоризації створюють передумови для посилення політичних ризиків, оскільки концентрація фінансових ресурсів у руках вузького кола суб'єктів сприяє зростанню впливу олігархічних груп і розширенню корупційних практик. У результаті знижується довіра громадян до державних інститутів, що підриває легітимність влади та стабільність політичної системи. Соціальна складова національної безпеки також зазнає негативного впливу офшоризаційних процесів, оскільки скорочення бюджетних ресурсів обмежує фінансування соціальних

програм і механізмів перерозподілу доходів. Інформаційна безпека в умовах офшоризації ускладнюється через використання непрозорих фінансових схем, які дозволяють приховувати реальних власників медіаресурсів і здійснювати прихований вплив на інформаційний простір. Така ситуація створює ризики маніпуляції суспільною думкою та послаблення інформаційного суверенітету держави. Окремого значення набуває екологічна складова національної безпеки, оскільки офшорні механізми можуть використовуватися для ухилення від екологічних податків і відповідальності або для фінансування діяльності з підвищеними екологічними ризиками. У сукупності зазначені впливи свідчать про те, що офшоризація є не лише економічним явищем, а й чинником комплексних загроз національній безпеці, який потребує системного державного реагування.

Дослідження наукових підходів до визначення міжнародної безпеки дозволяє розкрити її як результат взаємодії держав (табл.1.4).

Таблиця 1.4 – Визначення поняття «міжнародна безпека» в науковій літературі

Автор	Визначення	Коментар
1	2	3
Требін М. П., Кузь О. М., Романюк О. І.	Міжнародна безпека – це система налагодження міжнародної взаємодії в питаннях підтримання міжнародної (колективної) стабільності метою гарантії нормального функціонування держав на міжнародній арені, підтримання їхнього суверенітету, політичної та економічної неаєжності [27, с.42].	Інституційно-системний підхід, що підкреслює роль міжнародної взаємодії та колективної стабільності.
Тронько О. О., Бережна К. В.	Міжнародна безпека – стан міжнародних відносин у вирішенні певних конфліктів між державами, без застосування сили, та з попередженням її застосування [28, с. 717].	Конфліктологічний підхід із фокусом на мирному врегулюванні міжнародних суперечностей.
Бігус М. М.	Міжнародна безпека – це система міжнародних відносин заснована на додержанні усіма країнами загально визнаних принципів та норм міжнародного права, що виключає вирішення спірних питань та розбіжностей між ними за допомогою сили або погроз [29, с. 9].	Нормативно-правовий підхід, у центрі якого – верховенство міжнародного права.

Продовження таблиці 1.4

1	2	3
Феттвейс С., Вівода В.	Міжнародна безпека – це здатність світової спільноти колективно виявляти, стримувати та нейтралізувати глобальні та регіональні загрози, забезпечуючи мирне співіснування держав у довгостроковій перспективі [30].	Діяльнісно-колективний підхід, що акцентує увагу на спільній відповідальності за безпеку.
Хасід Н., Матанія Е.	Міжнародна безпека – це сукупність норм, принципів і механізмів співпраці між державами та міжнародними організаціями, спрямованих на запобігання збройним конфліктам і підтримання миру [31, с. 17].	Інституційно-нормативний підхід, який підкреслює роль міжнародних організацій та кооперації.

Джерело: складено автором на основі [27-31].

Різні наукові підходи до трактування міжнародної безпеки відображають еволюцію уявлень про характер загроз і способи їх подолання в умовах зростаючої взаємозалежності держав. Інституційно-системний підхід представлений у працях Требіна М. П., Кузь О. М. та Романюка О. І., які визначають міжнародну безпеку як систему налагодженої міжнародної взаємодії, спрямованої на підтримання колективної стабільності та гарантування суверенітету й незалежності держав [27, с. 42]. Перевагою цього підходу є акцент на координації зусиль держав і розуміння безпеки як результату спільної діяльності. Однак, його обмеженням є недостатня увага до неінституційних загроз і асиметричних викликів, що не завжди врегульовуються через формальні механізми співпраці.

Конфліктологічний підхід, запропонований Тронько О. О. та Бережною К. В., розглядає міжнародну безпеку як стан міжнародних відносин, за якого конфлікти вирішуються без застосування сили або з попередженням її використання [28, с. 717]. Перевагою цього визначення є чітке окреслення ключового критерію безпеки – відсутності насильницьких методів у міжнародних відносинах. Причинно-наслідковий зв'язок між мирним врегулюванням конфліктів і стабільністю міжнародної системи простежується досить виразно. Разом з тим, зосередженість виключно на конфліктах звужує зміст поняття, залишаючи поза увагою економічні, фінансові та багатонаціональні загрози.

Нормативно-правовий підхід представлений у визначенні Бігус М. М., що пов'язує міжнародну безпеку з дотриманням загально визнаних принципів і норм міжнародного права, що унеможливають застосування сили або погроз у міждержавних відносинах [29, с. 9]. Перевагою цього підходу є чітка правова основа та підкреслення ролі міжнародного права як регулятора безпекових відносин. Однак, недоліком є певна нормативна ідеалізація, оскільки в реальній практиці міжнародні відносини часто розвиваються з відхиленнями від правових норм, що знижує пояснювальний потенціал такого трактування.

Діяльнісно-колективний підхід запропонований Феттвейсом С. та Віводою В., які акцентують увагу на здатності світової спільноти колективно виявляти, стримувати та нейтралізувати глобальні й регіональні загрози [30]. Перевагою цього підходу є його динамічний характер і врахування нових типів загроз, що виходять за межі класичних міждержавних конфліктів. Причинно-наслідковий зв'язок між рівнем колективної взаємодії та довгостроковою стабільністю міжнародної системи є логічно обґрунтованим. Недоліком можна вважати недостатню конкретизацію суб'єктів відповідальності та механізмів реалізації такої колективної спроможності.

Інституційно-нормативний підхід відображено у працях Хасіди Н. та Матанії Е., які визначають міжнародну безпеку як сукупність норм, принципів і механізмів співпраці між державами та міжнародними організаціями, спрямованих на запобігання збройним конфліктам і підтримання миру [31, с. 17]. Перевагою цього підходу є поєднання правового та інституційного вимірів, що дозволяє комплексно оцінити роль міжнародних організацій. Разом з тим, він меншою мірою враховує неформальні механізми впливу та економічні чинники, які дедалі частіше визначають безпекову динаміку.

Узагальнюючи наведені підходи, доцільно визначити міжнародну безпеку як динамічний стан і процес колективної взаємодії держав та міжнародних інституцій, спрямований на запобігання, стримування й нейтралізацію міждержавних і багатонаціональних загроз на основі норм міжнародного права та спільної відповідальності за стабільність глобальної системи. Таке визначення є доцільним, оскільки поєднує статичний і діяльнісний підходи, враховує правові,

інституційні й колективні аспекти безпеки та створює аналітичну основу для дослідження економічних процесів, зокрема офшоризації, у контексті сучасних міжнародних безпекових викликів.

Розгляд складових міжнародної безпеки дозволяє виявити канали, через які економічні процеси впливають на стабільність глобальної системи (рис.1.7). Вплив офшоризації на складові міжнародної безпеки має комплексний і багатонаціональний характер, оскільки офшорні фінансові механізми функціонують поза межами окремих національних юрисдикцій і ускладнюють міжнародний контроль.

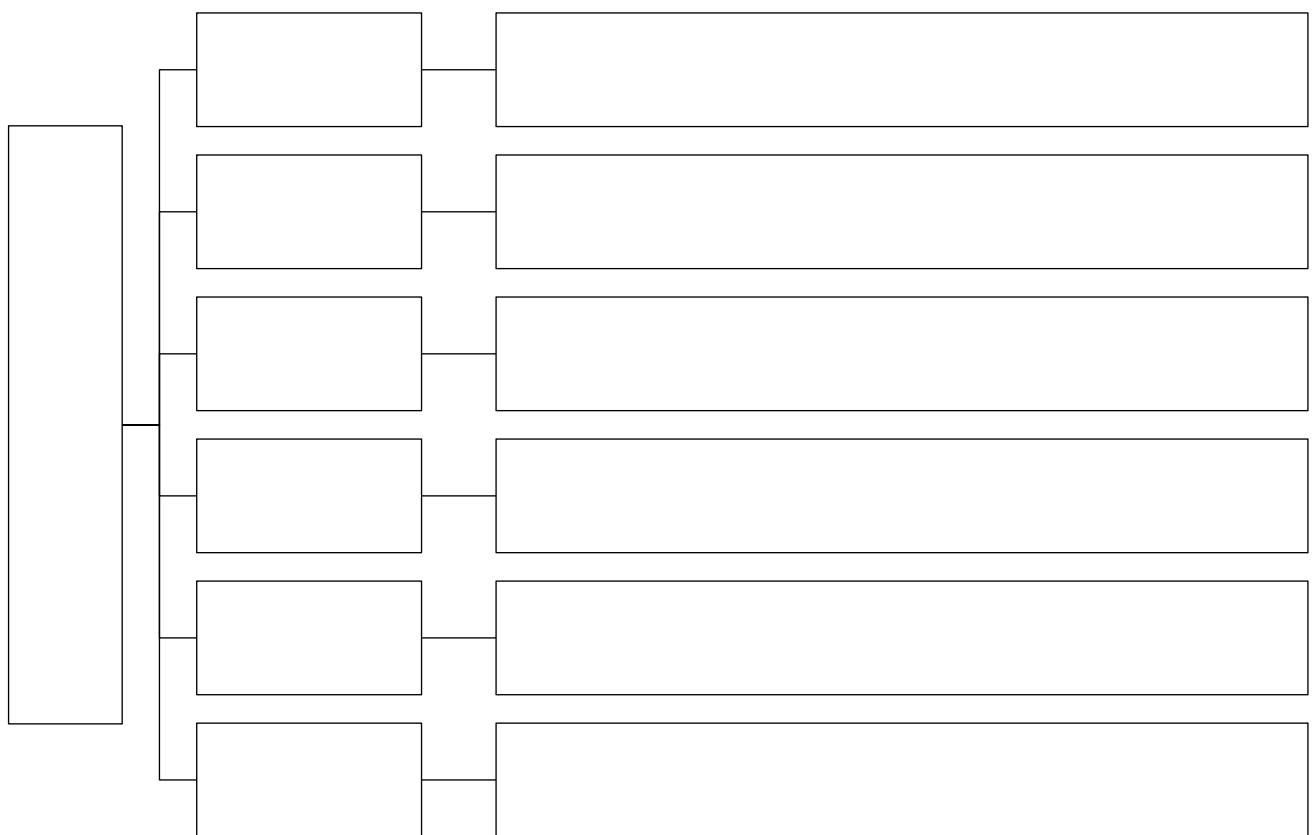

Рисунок 1.7 – Складові міжнародної безпеки та вплив на них офшоризації

Джерело: складено автором на основі [32, с.362].

Політичний вимір міжнародної безпеки зазнає суттєвого тиску внаслідок зниження прозорості міжнародних відносин, адже використання непрямих і прихованих каналів фінансування створює можливості для неформального політичного впливу. Це підриває довіру між державами та послаблює ефективність багатосторонніх інституцій, відповідальних за підтримку

міжнародної стабільності. Військова складова міжнародної безпеки у контексті офшоризації ускладнюється потенційною можливістю прихованого фінансування збройних конфліктів, приватних військових структур і незаконної торгівлі озброєннями, що підвищує рівень непередбачуваності безпекового середовища. Такі фінансові потоки посилюють асиметричні загрози та ускладнюють механізми запобігання ескалації конфліктів. Економічна складова міжнародної безпеки також зазнає негативного впливу, оскільки масове використання офшорних юрисдикцій сприяє ухиленню від оподаткування та формуванню структурних дисбалансів у світовій фінансовій системі. Екологічний вимір міжнародної безпеки ускладнюється через можливість уникнення міжнародних екологічних зобов'язань і фінансування проєктів з підвищеним рівнем екологічних ризиків, наслідки яких мають транскордонний характер. Інформаційна безпека на міжнародному рівні страждає від непрозорого фінансування медіа та маніпуляції інформаційними потоками, що сприяє втручання у внутрішні справи держав і підриву їх інформаційного суверенітету. Культурно-цивілізаційна складова міжнародної безпеки зазнає впливу через розмивання культурної ідентичності та посилення однорідних моделей масової культури, які поширюються за підтримки багатонаціонального капіталу. У сукупності ці процеси свідчать про те, що офшоризація формує новий спектр глобальних викликів, які потребують скоординованого міжнародного підходу до забезпечення безпеки.

Таким чином, безпековий вимір офшоризації міжнародної бізнес-діяльності формується під впливом зростаючої мобільності капіталу та багатонаціоналізації економічних процесів, що виходять за межі традиційного державного контролю. Теоретичний аналіз національної та міжнародної безпеки свідчить, що офшоризація впливає на ключові безпекові складові опосередковано, але системно, трансформуючи економічні, політичні та інституційні основи стабільності. Причинно-наслідковий зв'язок між офшорними практиками та безпековими ризиками проявляється через зменшення прозорості фінансових потоків і послаблення регуляторної спроможності держав, що зумовлює розширення спектра загроз, які виходять за межі суто економічної сфери та набувають комплексного характеру.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ОФШОРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ БІЗНЕС- ДІЯЛЬНОСТІ: БЕЗПЕКОВИЙ ВИМІР

2.1. Сучасні масштаби та тенденції офшоризації міжнародного бізнесу

Офшоризація стала одним із ключових чинників, які визначають характер руху фінансових потоків між країнами та регіонами, а її масштаби та напрями змінюються під впливом економічних, регуляторних і політичних процесів світового рівня.

Аналіз офшорних зон є важливою передумовою для розуміння сучасної структури міжнародного бізнесу (табл.2.1).

Таблиця 2.1 – Перелік офшорних зон в 2025 році

Офіційно визнані у світі						Офіційно визнані в Україні
Списки ЄС		Список FATF		Список ОЕСР		Кабінет міністрів №143-р
«чорний»	«сірий»	«чорний»	«сірий»	«чорний»	«сірий»	
Американське Самоа, Ангілья, Віргінські Острови (США), Вануату, Палау, Панама, росія, Самоа, Сейшельські Острови, Тринідад і Тобаго, Фіджі.	Антигуа і Барбуда, Беліз, Британські Віргінські Острови, Бруней-Даруссалам, Гренландія, Есватіні, Йорданія, Марокко, Туреччина, Чорногорія.	Іран, КНДР (Північна Корея), М'янма.	Алжир, Ангола, Болгарія, Болівія, Британські Віргінські Острови, В'єтнам, Венесуела, Гаїті, Гана, Гватемала, ДР Конго, Ємен, Камерун, Кенія, Кот-д'Івуар, Лаос, Малі, Монако, Намібія, Непал, Південний Судан, Сирія, Філіппіни.	В'єтнам	Ангілья, Антигуа і Барбуда, Беліз, Британські Віргінські Острови, Вануату, Нікарагуа, Панама, Сейшельські Острови, Чорногорія.	Американське Самоа, Ангілья, Андорра, Антигуа і Барбуда, Аруба, Багамські Острови, Барбадос, Беліз, Бермудські острови, Британські Віргінські Острови, Вануату, Віргінські Острови (США), Гібралтар, Гренада, Гуам, Домініка, Єгипет, Кайманові острови, Кюрасао, Ліберія, Маршаллові Острови, Монако, Монтсеррат, Намібія, Науру, Нідерландські Антильські острови, Ніуе, Острів Гернсі, Джерсі, Мен, Олдерні, Острови Кука, Теркс і Кайкос, Палау, Панама, Пуерто-Ріко, Самоа, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Сінт-Мартен, Тринідад і Тобаго, Фіджі.

Джерело: складено автором на основі [33, 34].

Перелік офшорних зон формується під впливом міжнародних та національних інституцій, які по-різному оцінюють рівень податкової прозорості, фінансового контролю та співпраці юрисдикцій із зовнішнім світом. У межах підходу ЄС офшорні зони класифікуються за «чорним» і «сірим» статусами, що відображає ступінь відповідності країн та територій вимогам податкового врядування та обміну інформацією. Аналогічну логіку застосовує FATF, однак її акцент зосереджений переважно на ризиках відмивання коштів і фінансування незаконної діяльності, унаслідок чого до переліків потрапляють як класичні офшорні юрисдикції, так і держави з системними інституційними проблемами. Підхід ОЕСР доповнює цю картину, фокусуючись на податковій прозорості та виконанні міжнародних стандартів, що зумовлює частковий перетин списків, але й підкреслює їх функціональну відмінність. На національному рівні, зокрема в Україні, перелік офшорних зон формується з урахуванням внутрішніх фіскальних і регуляторних цілей, що проявляється у ширшому охопленні територій, включно з класичними офшорами, залежними територіями та окремими державами. Сукупний аналіз цих списків демонструє фрагментованість міжнародного підходу до офшоризації та водночас свідчить про стійку увагу до контролю за транскордонними фінансовими потоками. Саме різноманіття статусів і юрисдикцій підкреслює складність сучасного офшорного простору та створює аналітичне підґрунтя для подальшого дослідження масштабів і наслідків офшоризації міжнародного бізнесу.

Дослідження динаміки офшорних операцій дає змогу оцінити загальні тенденції розвитку офшоризації на глобальному рівні, адже їхні зміни відображають реакцію бізнесу на трансформацію міжнародного економічного середовища (рис.2.1). Динаміка обсягу офшорних операцій демонструє не лише загальний висхідний тренд, а й чітко виражену чутливість до фаз глобального економічного циклу та регуляторних змін. У 2001-2003 рр. обсяг офшорних операцій зріс з 3215 до 3468 млрд дол, тобто лише на 7,9%, що відображало обережне відновлення світової економіки після кризових явищ початку 2000-х років.

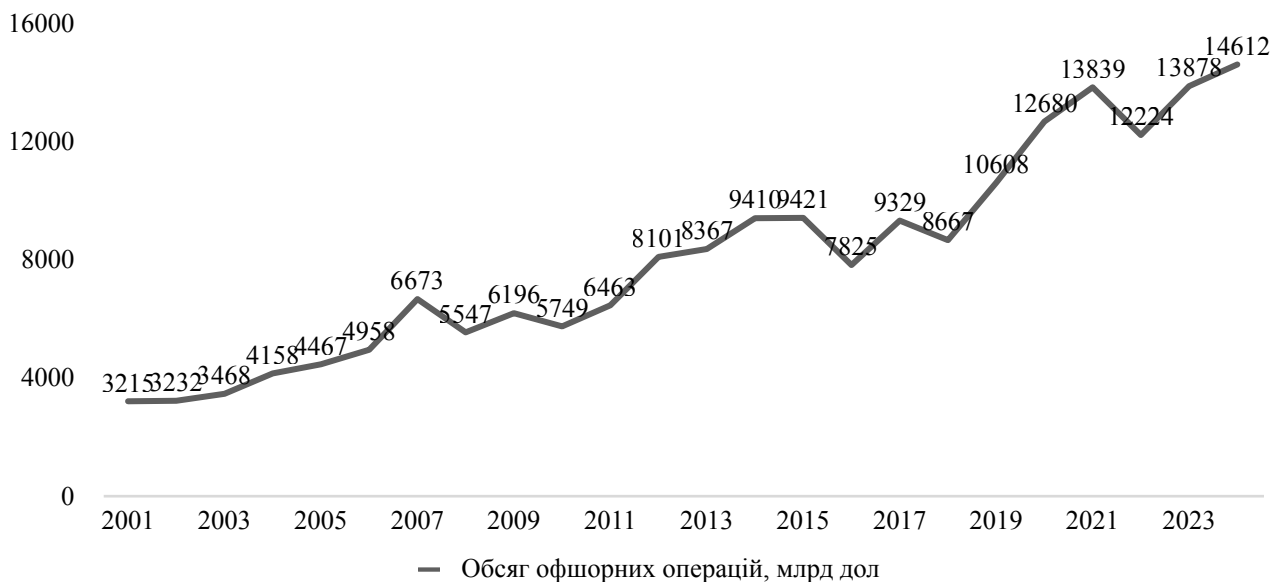

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягу офшорних операцій в світі за 2001-2024 рр., млрд дол

Джерело: складено автором на основі [35].

Уже у 2004-2007 рр. зростання набуло прискореного характеру – показник збільшився з 4158 млрд дол у 2004 р. до 6673 млрд дол у 2007 р., або майже на 60%, що було наслідком високих темпів економічного зростання, розширення міжнародного кредитування та активізації діяльності багатонаціональних підприємств. Фінансова криза 2008 р. спричинила різке скорочення обсягу офшорних операцій з 6673 до 5547 млрд дол, тобто на 16,9%, що відображало падіння ліквідності та скорочення інвестиційних потоків. Уже у 2009 р. відбулося часткове відновлення до 6196 млрд дол, а у 2011 р. обсяг знову перевищив докризовий рівень, досягнувши 6463 млрд дол. Особливо динамічним був період 2012-2014 рр., коли показник зріс з 8101 до 9410 млрд дол, тобто більш ніж на 1300 млрд дол за два роки, що свідчить про глибоку інтеграцію офшорних механізмів у глобальні фінансові потоки.

У 2015-2016 рр. спостерігається стагнація та спад з 9421 млрд дол у 2015 р. до 7825 млрд дол у 2016 р., що означає скорочення майже на 17%. Це зниження корелює з активним впровадженням міжнародних ініціатив із протидії розмиванню податкової бази, автоматичним обміном інформацією та зростанням регуляторного тиску. Водночас уже у 2017 р. відбулося відновлення до 9329 млрд дол, а у 2019 р. обсяг досяг 10608 млрд дол, уперше перевищивши позначку 10

трлн дол. Найбільш стрімке зростання зафіксовано у 2020-2021 рр., коли обсяг офшорних операцій збільшився з 12680 до 13839 млрд дол, попри загальну економічну нестабільність. Це свідчить про використання офшорних структур як інструменту збереження капіталу в умовах кризи. У 2022 р. спостерігалось тимчасове зниження до 12224 млрд дол, однак уже у 2023-2024 рр. показник зріс до 13878 та 14612 млрд дол відповідно. Загалом, зростання обсягу офшорних операцій до історичного максимуму у 2024 р. свідчить про те, що офшоризація залишається стійким елементом світової фінансової системи. Попри посилення регуляторних обмежень, вона адаптується до нових умов, трансформуючи свої форми та зберігаючи значення як механізм глобального перерозподілу капіталу.

Порівняльний аналіз офшорних операцій за юрисдикціями поглиблює розуміння територіальної диференціації офшоризації (рис.2.2).

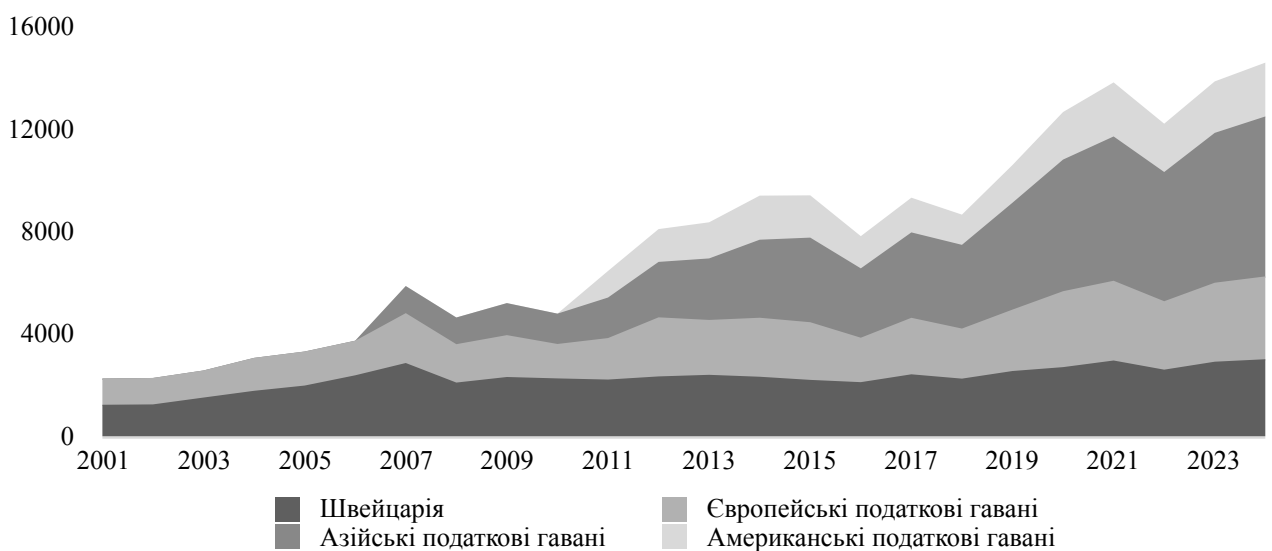

Рисунок 2.2 – Динаміка обсягу офшорних операцій за юрисдикціями за 2001-2024 рр., млрд дол

Джерело: складено автором на основі [35].

Динаміка обсягу офшорних операцій за юрисдикціями відображає глибоку регіональну трансформацію глобального офшорного простору та зміну центрів концентрації фінансового капіталу. На початку періоду домінуючі позиції належали Швейцарії та європейським податковим гаваням, на які у 2001 р. припадало відповідно 1230 та 1027 млрд дол, тоді як азійські та американські юрисдикції мали суттєво менші обсяги – 635 і 323 млрд дол. Це відповідало

традиційній ролі Європи як ядра міжнародного банківського обслуговування та управління приватними капіталами. У 2001-2007 рр. усі групи юрисдикцій демонстрували швидке зростання, однак найбільш динамічно розвивалася Швейцарія, де обсяг офшорних операцій зріс з 1230 до 2863 млрд дол, тобто більш ніж у 2,3 рази. Європейські податкові гавані за цей період збільшили показник з 1027 до 1951 млрд дол, а азійські – з 635 до 1059 млрд дол. Таке зростання було зумовлене глобальним економічним піднесенням, активним розвитком фінансових ринків та високим попитом на інструменти міжнародного податкового та інвестиційного планування. Американські податкові гавані також зросли більш ніж у 2,4 рази, з 323 до 800 млрд дол, що свідчить про посилення ролі регіональних фінансових центрів.

Світова фінансова криза 2008 р. по-різному вплинула на юрисдикції. Найбільше скорочення зафіксовано у Швейцарії – з 2863 до 2098 млрд дол, або майже на 27%, що відображає високу чутливість банківського сектора до глобальних шоків. Разом з тим, азійські податкові гавані знизили обсяги лише незначно, з 1059 до 1043 млрд дол, демонструючи більшу стійкість. У 2009-2013 рр. відновлення відбувалося нерівномірно – Швейцарія коливалася в межах 2216–2401 млрд дол, тоді як азійські юрисдикції зросли з 1252 до 2406 млрд дол, фактично подвоївши обсяги за чотири роки. Починаючи з 2014 р., чітко проявляється структурний зсув на користь Азії. У 2014-2019 рр. обсяг офшорних операцій в азійських податкових гаванях зріс з 3052 до 4180 млрд дол, тоді як у Швейцарії – лише з 2326 до 2550 млрд дол. Це свідчить про перенесення фінансової активності у регіон швидкого економічного зростання, накопичення корпоративних і приватних заощаджень та формування нових фінансових центрів. Європейські гавані зростали помірніше, а американські зберігали стабільну, але відносно обмежену динаміку.

У 2020–2021 рр. усі юрисдикції продемонстрували різке зростання, однак найвищі темпи знову зафіксовано в Азії – з 5148 до 5644 млрд дол. У 2024 р. азійські податкові гавані досягли 6256 млрд дол, що майже у 10 разів перевищує рівень 2001 р. Швейцарія зросла до 3011 млрд дол, тобто лише у 2,4 рази за весь період, що відображає вплив посилення вимог до прозорості та обмеження

банківської таємниці. Загалом, аналіз динаміки свідчить про довгостроковий зсув офшорних операцій у бік Азійського регіону, що є наслідком глобального перерозподілу економічної потужності та адаптації офшоризації до нових регуляторних умов.

Розгляд країн-донорів офшорного капіталу дозволяє зосередитися на джерелах формування офшорних потоків (рис.2.3).

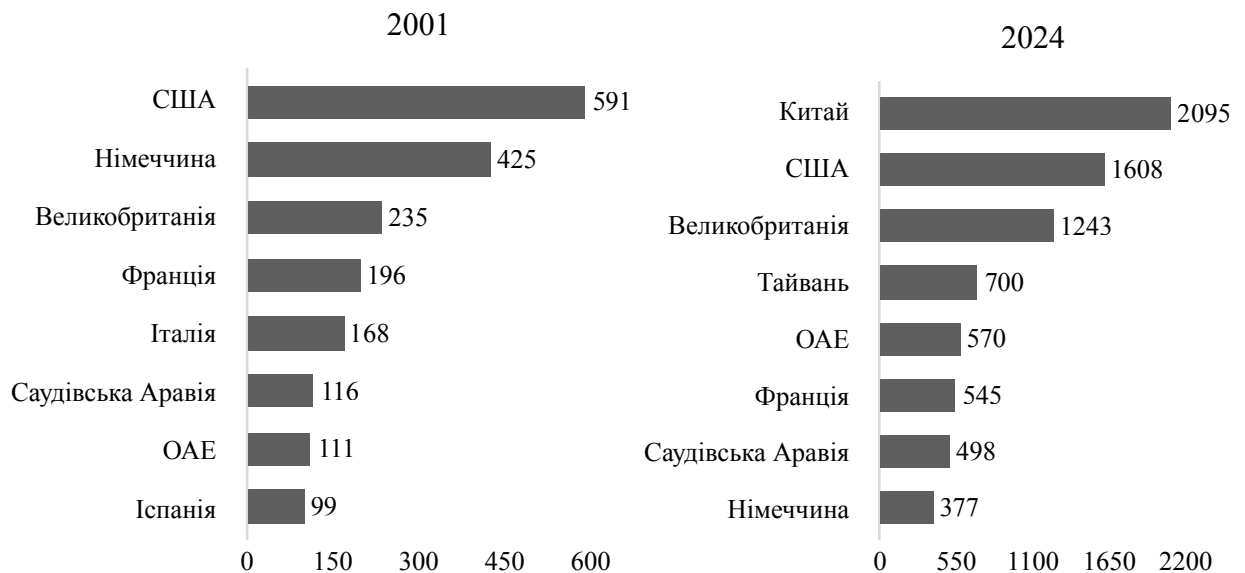

Рисунок 2.3 – Найбільші країни-донори офшорного капіталу за 2001-2024 рр., млрд дол

Джерело: складено автором на основі [35].

Структура найбільших країн-донорів офшорного капіталу відображає фундаментальні зрушення у глобальному розподілі фінансових ресурсів та зміну ролі окремих національних економік у міжнародному русі капіталу. У 2001 р. структура донорів була зосереджена переважно в межах розвинених економік Заходу, де лідирували США з обсягом 591 млрд дол, Німеччина з 425 млрд дол та Великобританія з 235 млрд дол, що пояснювалося високою концентрацією багатонаціональних підприємств, розвиненими фінансовими ринками та активним використанням податкового планування. До 2024 р. географія донорів суттєво змінилася – Китай вийшов на перше місце з показником 2095 млрд дол, що більш ніж утричі перевищує рівень США у 2001 р., відображаючи масштаб накопиченого капіталу, експортно-орієнтовану модель зростання та прагнення диверсифікації активів. Зростання внеску США до 1608 млрд дол і

Великобританії до 1243 млрд дол свідчить про збереження їх ролі як глобальних фінансових центрів, попри посилення регуляторного контролю. Посилення позицій ОАЕ та Саудівської Аравії, відповідно до 570 і 498 млрд дол, зумовлене високими доходами від енергетичного сектору та активною міжнародною інвестиційною стратегією. Разом з тим, зменшення ролі Німеччини порівняно з 2001 р. відображає вплив внутрішніх податкових реформ і зростання прозорості фінансових потоків.

Аналіз інвесторів в офшорну нерухомість розкриває специфіку матеріалізації офшорного капіталу (рис.2.4).

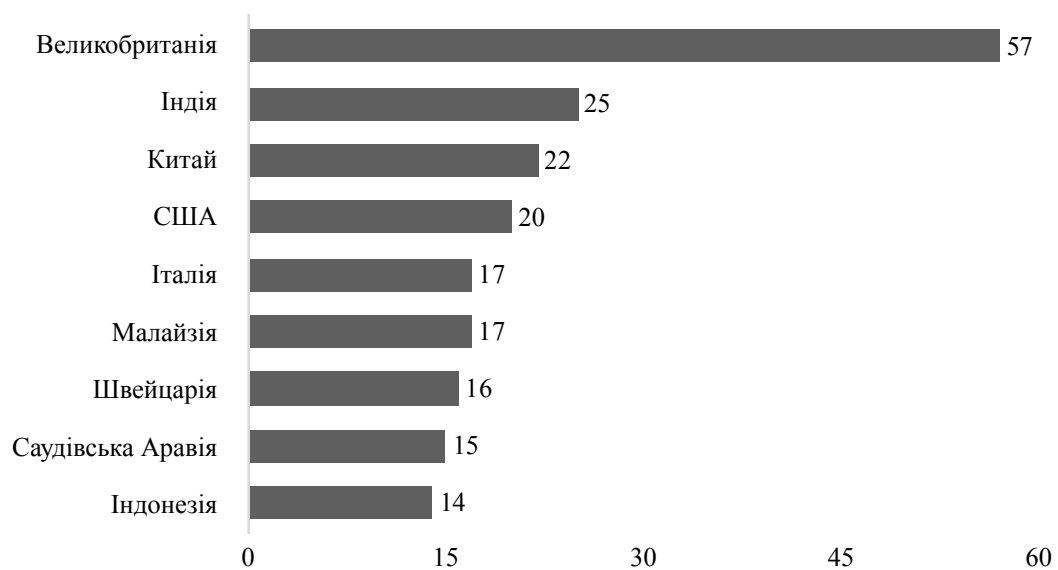

Рисунок 2.4 – Найбільші країни-інвестори в офшорну нерухомість станом на 2024 рік, млрд дол

Джерело: складено автором на основі [36].

Структура найбільших країн-інвесторів в офшорну нерухомість у 2024 р. демонструє специфічну форму реалізації офшорного капіталу, орієнтовану на збереження вартості активів і мінімізацію ризиків. Лідерство Великобританії з обсягом інвестицій 57 млрд дол пояснюється високою мобільністю приватного капіталу, традиційною інтегрованістю у глобальний ринок нерухомості та використанням офшорних структур для володіння активами. Значні обсяги інвестицій з боку Індії, Китаю та США, які разом формують понад 67 млрд дол, відображають поєднання високих темпів накопичення приватних заощаджень і прагнення географічної диверсифікації в умовах внутрішньої економічної та

регуляторної невизначеності. Участь країн Південно-Східної Азії, зокрема Малайзії та Індонезії, свідчить про зростання регіонального капіталу та його інтеграцію у міжнародні інвестиційні потоки. Європейські країни, такі як Італія і Швейцарія, представлені порівняно помірними обсягами, що характерно для індивідуальних інвесторів із високим рівнем доходів. Загалом, офшорна нерухомість виступає стабілізуючим елементом портфелів, поєднуючи інвестиційну привабливість із можливостями фінансового структурування.

Оцінка втрат податкових надходжень є важливим аспектом аналізу офшоризації міжнародного бізнесу (рис.2.5).

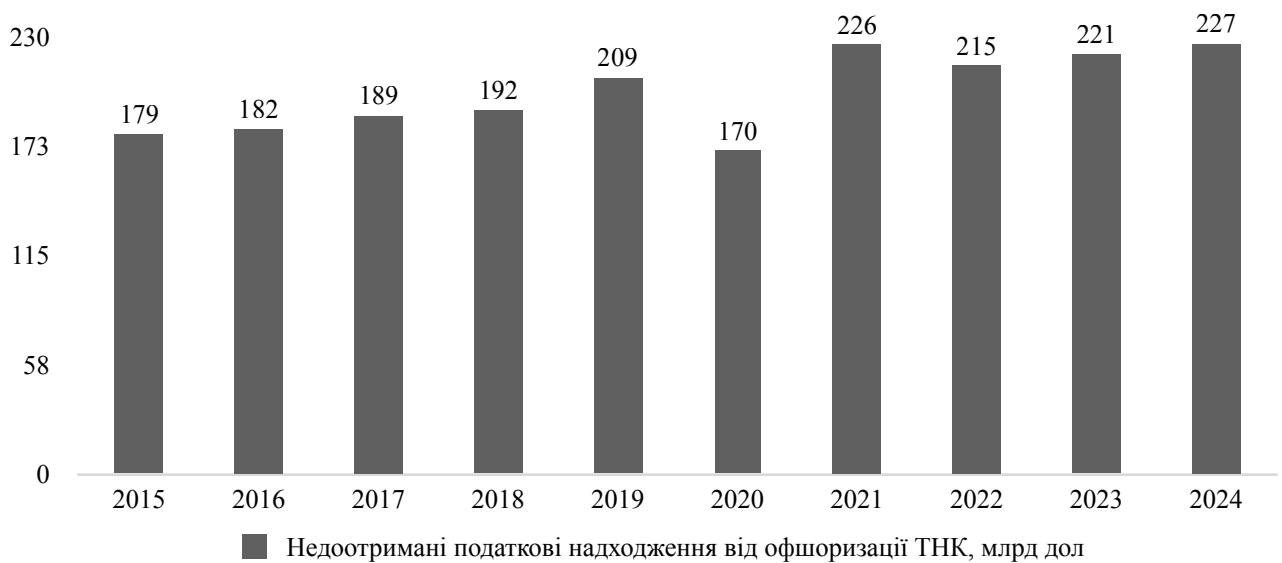

Рисунок 2.5 – Обсяг недоотриманих податкових надходжень від офшоризації БНП в світі за 2001-2024 рр., млрд дол

Джерело: складено автором на основі [37].

Динаміка недоотриманих податкових надходжень від офшоризації багатонаціональних підприємств відображає складну взаємодію між міжнародними ініціативами з протидії ухиленню від оподаткування та адаптацією корпоративних стратегій. У 2015-2019 рр. втрати зросли з 179 до 209 млрд дол, що свідчить про масштабне використання механізмів розмивання податкової бази в умовах глобалізації та нерівномірності національних податкових режимів. Скорочення показника у 2020 р. до 170 млрд дол пояснюється падінням корпоративних прибутків і зниженням економічної активності внаслідок пандемії. Разом з тим, уже у 2021 р. втрати різко зросли до 226 млрд дол, що відображає

швидке відновлення прибутковості БНП та збереження стимулів до офшоризації, попри посилення контролю. Подальші коливання у 2022-2024 рр., із досягненням максимуму 227 млрд дол у 2024 р., свідчать про обмежену ефективність окремих регуляторних заходів. Загалом зростаючий тренд підтверджує, що офшоризація залишається системним джерелом фіскальних втрат і потребує глибшої міжнародної координації податкової політики.

Таким чином, динаміка офшорних операцій тісно пов'язана з фазами глобального економічного циклу та масштабними кризовими явищами. Періоди економічного піднесення супроводжуються активізацією офшорних потоків, тоді як фінансові шоки призводять лише до тимчасових корекцій. Зміщення офшорної активності у бік азійських юрисдикцій відображає довгостроковий перерозподіл капіталу та зростання ролі країн із високими темпами накопичення заощаджень. Провідні західні економіки зберігають ключові позиції як донори офшорного капіталу завдяки масштабам фінансових ринків і багатонаціонального бізнесу. Інвестиції в офшорну нерухомість виступають окремим каналом реалізації офшорних стратегій, орієнтованим на збереження вартості активів. Зростання фіскальних втрат від офшоризації БНП свідчить про обмежену ефективність наявних регуляторних механізмів. У підсумку офшоризація постає як багатовимірний феномен, що поєднує фінансові, інституційні та геоекономічні чинники.

2.2. Вплив офшорних схем на фінансову та економічну безпеку держав

Використання офшорних схем у сучасній світовій економіці має багатовимірний вплив на фінансову та економічну безпеку держав, формуючи складну систему взаємопов'язаних ризиків і викликів. Офшоризація, будучи інструментом міжнародного руху капіталу, істотно впливає на здатність національних економік забезпечувати стійке зростання, фіскальну стабільність і ефективне функціонування фінансової системи. Її поширення зумовлене глобалізацією, лібералізацією фінансових ринків і нерівномірністю податкових та

інституційних режимів між країнами, що створює стимули для переміщення фінансових потоків поза межі національної юрисдикції.

Одним із ключових аспектів впливу офшорних схем є їхній ефект на валовий внутрішній продукт. Виведення прибутків через офшорні юрисдикції призводить до заниження офіційно зафіксованих доходів підприємств у країнах їх реальної економічної діяльності, що спотворює макроекономічну статистику, зменшує обсяг внутрішньо створеної доданої вартості та ускладнює об'єктивну оцінку економічного потенціалу держави. У довгостроковій перспективі недооблік доходів і виробничої активності може призводити до заниження темпів зростання ВВП, що негативно впливає на кредитні рейтинги, інвестиційну привабливість і можливості фінансування соціально-економічного розвитку.

Для оцінки макроекономічного значення офшоризації доцільно проаналізувати статистичний зв'язок між обсягами офшорних операцій і ключовими показниками економічного розвитку, зокрема ВВП (рис.2.6).

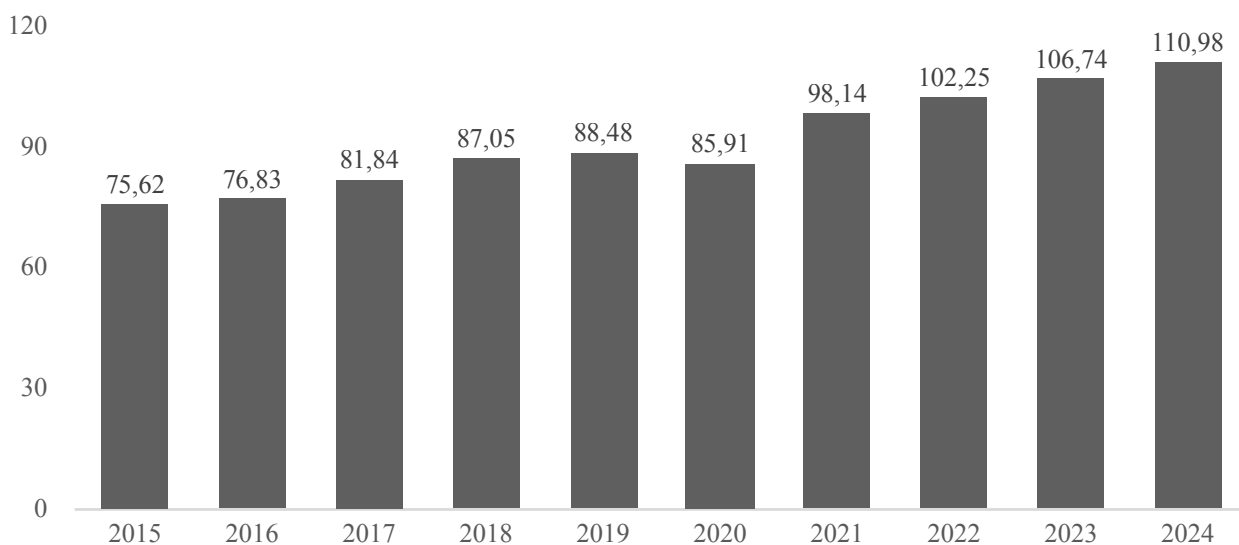

Рисунок 2.6 – Динаміка світового ВВП за 2015-2024 рр., трлн. дол

Джерело: складено автором на основі [38].

Динаміка світового ВВП відображає загальну еволюцію глобальної економіки в умовах структурних трансформацій і кризових шоків. Помірне зростання ВВП у 2015-2019 рр. було зумовлене відносною макроекономічною стабільністю, розширенням міжнародної торгівлі та активним рухом капіталу, у

тому числі через офшорні фінансові канали, які сприяли перерозподілу інвестиційних ресурсів. Скорочення світового ВВП у 2020 р. стало наслідком пандемічної кризи, що порушила глобальні виробничі ланцюги та призвела до тимчасового згортання багатонаціональної ділової активності, включно з офшорними фінансовими операціями. Подальше різке зростання у 2021-2022 рр. пояснюється масштабними програмами фіскального стимулювання, відновленням споживчого попиту та активізацією міжнародних корпоративних структур, які часто використовували офшорні юрисдикції для оптимізації фінансових потоків. У 2023-2024 рр. збереження позитивної динаміки світового ВВП свідчить про адаптацію глобальної економіки до нових умов, зокрема до жорсткішого регулювання офшорних схем. Разом з тим, поступове посилення міжнародної податкової координації обмежує масштаби агресивної офшоризації, що впливає на структуру, але не на загальний тренд економічного зростання.

Кореляційна залежність між обсягом офшорних операцій та валовим внутрішнім продуктом характеризується високим рівнем статистичної щільності, про що свідчить значення коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,9098$. Це означає, що понад 90% варіації показника ВВП пояснюється змінами обсягу офшорних операцій, що вказує на тісний і системний зв'язок між цими змінними. Лінійне рівняння регресії $y = 0,006x + 23,607$ демонструє позитивний нахил, який свідчить про зростання ВВП разом із нарощуванням офшорних фінансових потоків. Така залежність може бути пояснена тим, що офшорні операції є складовою глобальних фінансових і корпоративних стратегій, які опосередковано впливають на масштаб економічної активності, інвестиційні можливості та міжнародну інтеграцію економік. Разом з тим, високий рівень кореляції не означає однозначного позитивного ефекту офшоризації, оскільки зростання ВВП може супроводжуватися викривленням структури доходів і перерозподілом доданої вартості на користь офшорних юрисдикцій. Таким чином, отримані результати свідчать про макроекономічну значущість офшорних операцій та їхній потенціал впливати на агреговані показники економічного розвитку, при цьому підкреслюючи необхідність комплексної інтерпретації причинно-наслідкових зв'язків.

Не менш значущим є вплив офшорних схем на податкову безпеку та фіскальну спроможність держав, оскільки саме податкові надходження формують основу виконання державою її економічних і соціальних функцій. Використання багатонаціональними підприємствами механізмів розмивання податкової бази та переміщення прибутків призводить до систематичного зменшення доходів бюджетів тих країн, у яких фактично створюється додана вартість. Наприклад, компанія може здійснювати виробничу діяльність і продаж продукції в одній країні, але декларувати прибуток у юрисдикції з мінімальним оподаткуванням, що формально є законним, проте економічно позбавляє країну-реципієнта належної частки фіскальних ресурсів. У результаті держава стикається з хронічним недофінансуванням інфраструктурних проєктів, модернізації транспортної системи або енергетики, що обмежує довгостроковий потенціал економічного зростання.

Скорочення податкових надходжень також негативно позначається на можливостях фінансування соціальної сфери, зокрема охорони здоров'я та освіти, які є критично важливими для формування людського капіталу. Наприклад, за умов зменшення бюджетних доходів держава може бути змушена відкладати оновлення медичної інфраструктури або скорочувати витрати на наукові дослідження та вищу освіту, що у середньостроковій перспективі знижує конкурентоспроможність національної економіки. Зростання фіскального дефіциту, спричинене втратами від офшоризації, часто компенсується підвищенням податкового навантаження на малий і середній бізнес або домогосподарства, які не мають можливостей для податкової оптимізації. Це може проявлятися у підвищенні ставок непрямих податків або соціальних внесків, що посилює соціальну нерівність і знижує внутрішній споживчий попит. Альтернативним шляхом покриття бюджетних втрат стає зростання державного боргу, що підвищує боргове навантаження та чутливість економіки до змін на фінансових ринках.

У сукупності ці процеси формують додаткові макрофінансові ризики, підриваючи довіру інвесторів і зменшуючи простір для антикризової політики. Таким чином, офшорні схеми виступають не лише інструментом корпоративної

оптимізації, а й чинником системного ослаблення податкової та фіскальної безпеки держав у довгостроковій перспективі.

Офшорні схеми також істотно впливають на структуру та динаміку прямих іноземних інвестицій. Значна частина світових ПІІ проходить через офшорні та транзитні юрисдикції, що спотворює реальну географію інвестиційних потоків. Формально високі обсяги ПІІ можуть не супроводжуватися зростанням реального виробництва, зайнятості чи технологічного розвитку, оскільки значна частина таких інвестицій має фінансовий, а не продуктивний характер, що ускладнює формування ефективної інвестиційної політики та знижує здатність держав залучати довгостроковий капітал, орієнтований на реальний сектор економіки. З метою визначення інвестиційної ролі офшорних фінансових потоків доцільно розглянути їх взаємозв'язок із динамікою прямих іноземних інвестицій (рис.2.7).

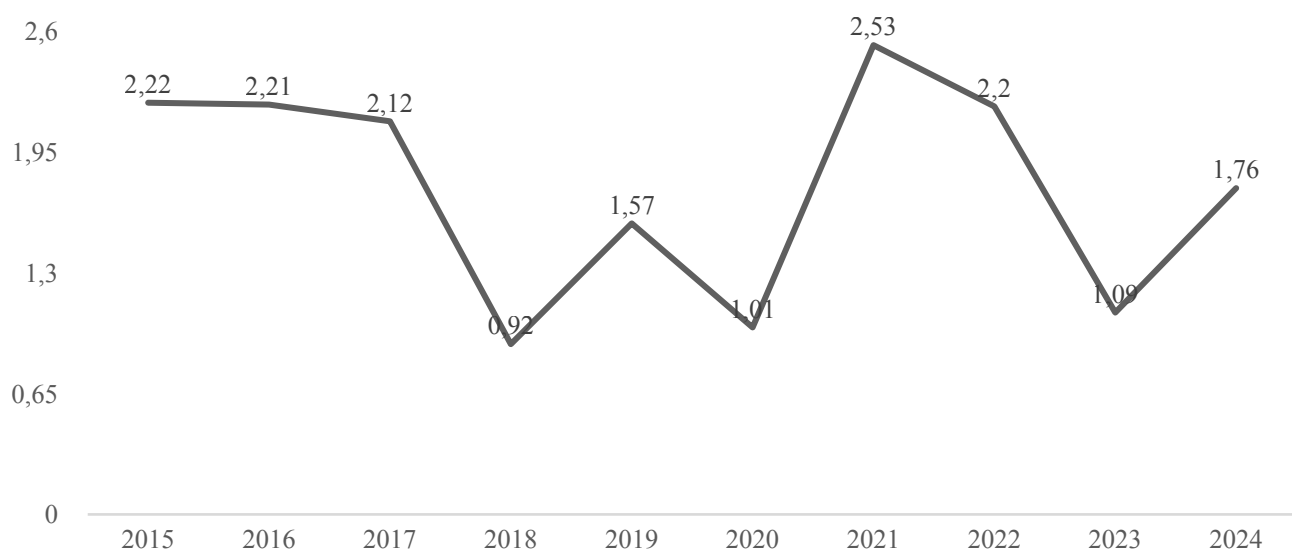

Рисунок 2.7 – Динаміка світових ПІІ за 2015-2024 рр., трлн. дол

Джерело: складено автором на основі [39].

Динаміка світових прямих іноземних інвестицій є волатильною та чутливою до змін регуляторного й інституційного середовища. Поступове зниження обсягів ПІІ у 2015-2017 рр. пов'язане з уповільненням світової економіки та зростанням невизначеності, а також із початком активної боротьби з агресивною офшоризацією, що зменшило привабливість транзитних інвестиційних схем. Різде падіння у 2018 р. значною мірою пояснюється

реформами міжнародного податкового регулювання та репатріацією капіталу з офшорних юрисдикцій, що формально зменшило обсяги глобальних ПІІ. Часткове відновлення у 2019 р. змінилося новим спадом у 2020 р. внаслідок пандемії, яка призвела до відтермінування інвестиційних проєктів і зниження активності багатонаціональних підприємств. Рекордне зростання ПІІ у 2021 р. було зумовлене відкладеним попитом на інвестиції та активним використанням міжнародних корпоративних структур, включно з офшорними, для реструктуризації бізнесу. Подальші коливання у 2022-2024 рр. відображають поєднання геополітичних ризиків, посилення фінансового моніторингу та зниження ролі офшорних юрисдикцій як інвестиційних хабів.

Кореляційний аналіз взаємозв'язку між обсягом офшорних операцій і прямими іноземними інвестиціями демонструє принципово іншу картину від ВВП, що відображається у низькому значенні коефіцієнта детермінації $R^2 = 0,0462$. Це означає, що лише близько 4,6% змін у обсягах ПІІ можуть бути пояснені динамікою офшорних операцій, а отже статистичний зв'язок між цими показниками є слабким. Рівняння регресії $y = 0,0001x + 1,4110$ вказує на формально позитивний, але практично незначний вплив офшорних фінансових потоків на обсяги прямих іноземних інвестицій. Такий результат свідчить про те, що офшорні операції переважно виконують функцію фінансового перерозподілу та транзиту капіталу, а не безпосереднього інвестування у реальний сектор економіки. Значна частина офшорних потоків має спекулятивний або оптимізаційний характер і не трансформується у продуктивні інвестиції, що створюють робочі місця та виробничі потужності. Отже, слабка кореляція між офшоризацією та ПІІ підтверджує тезу про розмежування фінансових і реальних інвестиційних процесів у глобальній економіці та підкреслює обмежений внесок офшорних схем у довгостроковий інвестиційний розвиток.

З позиції фінансової безпеки офшоризація створює суттєві ризики для стабільності банківської системи та функціонування фінансових ринків, оскільки пов'язана з високою концентрацією мобільного й слабо контрольованого капіталу. Значна частка таких фінансових ресурсів перебуває поза межами ефективного національного нагляду, що ускладнює оцінювання реальних обсягів грошових

потоків і підвищує рівень системної невизначеності. Висока швидкість переміщення офшорних фінансових потоків істотно підвищує ймовірність раптових і масштабних відтоків коштів, які можуть виникати у відповідь на зміну податкового режиму, політичної ситуації, регуляторних вимог або очікувань інвесторів щодо макроекономічної стабільності. У разі посилення фінансового регулювання, запровадження обмежень на рух капіталу або формування девальваційних очікувань значні обсяги коштів здатні оперативно залишати банківську систему країни. Такі процеси призводять до дефіциту ліквідності, зростання волатильності на фінансових ринках, тиску на валютний курс і підвищення вартості внутрішніх та зовнішніх запозичень. Окрім цього, зменшення ресурсної бази банків негативно впливає на кредитування реального сектору економіки, що посилює спадові тенденції та погіршує інвестиційний клімат. Для економік із недостатнім рівнем фінансової глибини, слабо розвиненими ринками капіталу та обмеженими валютними резервами зазначені процеси можуть мати особливо руйнівні наслідки. У таких умовах офшорні відтоки капіталу здатні трансформуватися у повномасштабні банківські або валютні кризи, що створює загрози не лише фінансовій, а й загальноєкономічній безпеці держави.

Офшоризація також істотно ускладнює ефективне регулювання фінансових ринків, оскільки значна частина фінансових операцій здійснюється поза межами національної юрисдикції та прямого регуляторного нагляду. За таких умов державні органи втрачають можливість повною мірою відстежувати рух капіталу, структуру ризиків і реальний фінансовий стан учасників ринку, що негативно позначається на якості макропруденційної політики. Зниження прозорості фінансових потоків ускладнює своєчасне виявлення системних дисбалансів і обмежує ефективність інструментів превентивного регулювання. Особливої загрози набуває практика використання складних корпоративних і фінансових схем із залученням офшорних компаній, через які ризики можуть штучно виводитися за межі балансів банків або приховуватися у формі позабалансових зобов'язань. У результаті кредитні установи здатні акумулювати значні обсяги потенційних втрат, пов'язаних з операціями з офшорними структурами, що

формально не відображаються у фінансовій звітності або маскуються за допомогою трансфертного ціноутворення та внутрішньогрупового фінансування. У разі погіршення фінансової кон'юнктури або виникнення шоків на міжнародних ринках такі приховані ризики можуть матеріалізуватися одночасно, провокуючи різке погіршення платоспроможності банків і підриваючи стійкість фінансової системи в цілому.

Крім того, офшорні юрисдикції нерідко використовуються для приховування походження коштів, що істотно підвищує ризики відмивання грошей і фінансування незаконної діяльності. Використання багаторівневих корпоративних структур, номінальних власників і транзитних рахунків дозволяє багаторазово переміщувати фінансові потоки через різні офшорні компанії, суттєво ускладнюючи ідентифікацію кінцевого бенефіціара та реальних джерел доходів. У таких умовах навіть за наявності формальних процедур фінансового моніторингу національні регулятори стикаються з обмеженими можливостями для відстеження підозрілих операцій і своєчасного реагування на них. Послаблення прозорості фінансових потоків знижує ефективність систем протидії легалізації незаконних доходів та фінансуванню протиправної діяльності, що створює додаткові загрози для стабільності банківського сектору. Банківські установи, залучені до обслуговування офшорних операцій, наражаються на підвищені комплаєнс-ризики, а також ризики застосування міжнародних санкцій і обмежень. У довгостроковій перспективі накопичення таких загроз негативно впливає на репутацію фінансової системи держави, підриває довіру з боку міжнародних партнерів і фінансових інститутів та обмежує доступ до глобальних фінансових ринків. Як наслідок, зростає вартість зовнішнього фінансування, скорочуються інвестиційні можливості, а фінансова безпека держави зазнає системного тиску.

На глобальному рівні поширення офшорних схем істотно впливає на розподіл світових фінансових ресурсів і сприяє формуванню стійких асиметрій між країнами з різним рівнем економічного та інституційного розвитку. Розвинені економіки, у яких зосереджені штаб-квартири багатонаціональних підприємств і глобальні фінансові центри, часто отримують непрямі вигоди від офшоризації у вигляді збереження контролю над капіталом, розвитку фінансових послуг і

залучення висококваліфікованих кадрів. Наприклад, навіть якщо прибутки декларуються в офшорних юрисдикціях, ключові управлінські, юридичні та консалтингові функції залишаються в країнах із розвинутою інфраструктурою, генеруючи додаткову додану вартість саме там. Натомість країни з менш розвиненими інституціями, обмеженими можливостями податкового адміністрування та слабкою переговорною позицією у відносинах із БНП зазнають непропорційно більших фіскальних і економічних втрат. Наприклад, держава, що спеціалізується на видобутку сировини або трудомісткому виробництві, може втрачати значну частину податкових доходів, оскільки прибутки від експорту формально акумулюються в офшорних структурах, а не в країні фактичного створення вартості. Це обмежує її здатність інвестувати в інфраструктуру, освіту та інновації, що є ключовими чинниками довгострокового економічного розвитку. Такі процеси поглиблюють глобальну економічну нерівність, оскільки країни з високими доходами зберігають або навіть посилюють свої конкурентні переваги, тоді як країни, що розвиваються, опиняються в пастці обмежених ресурсів. У результаті офшоризація ускладнює досягнення цілей сталого розвитку, зокрема скорочення бідності, зменшення нерівності та забезпечення інклюзивного економічного зростання. Крім того, асиметричний розподіл фінансових ресурсів знижує ефективність міжнародної економічної співпраці та підвищує напруженість у глобальній фінансовій системі.

Таким чином, офшорні схеми виступають системним фактором, що впливає на ВВП, прямі іноземні інвестиції, податкові надходження, фінансову стабільність і глобальні економічні дисбаланси. Їхній вплив на фінансову та економічну безпеку держав є комплексним і довгостроковим, що зумовлює необхідність міжнародної координації податкової політики, підвищення прозорості фінансових потоків і зміцнення інституційних основ національних економік. Лише поєднання фіскальних, фінансових і регуляторних інструментів здатне зменшити негативні наслідки офшоризації та забезпечити більш збалансований розвиток світової економіки.

2.3. Особливості офшоризації бізнесу в Україні та її безпекові ризики

Офшоризація бізнесу в Україні має низку специфічних особливостей, які відрізняють її від аналогічних процесів у розвинених економіках і формуються під впливом історичних, інституційних та структурних чинників. Її становлення відбувалося в умовах трансформаційної економіки, слабкості правових інститутів і нестабільності економічної політики, що зумовило сприйняття офшорних механізмів не лише як інструменту податкового планування, а як комплексної адаптаційної стратегії бізнесу. Для значної частини українських компаній використання офшорних юрисдикцій стало реакцією на високий рівень регуляторної невизначеності, часті зміни податкового законодавства та вибіркоче застосування норм державного контролю.

В умовах обмеженої довіри до національних інститутів офшорні структури часто виконують захисну функцію, пов'язану зі збереженням активів і диверсифікацією ризиків. Розміщення власності та фінансових центрів за межами країни дозволяє бізнесу мінімізувати політичні ризики, знизити вплив адміністративного тиску та забезпечити відносну стабільність корпоративного управління. Крім того, офшоризація сприяє доступу українських компаній до міжнародної фінансової інфраструктури, включно з кредитними ресурсами, інвестиційними платформами та механізмами захисту прав власності. Разом з тим така практика має суперечливі наслідки для національної економіки, оскільки посилює відтік капіталу, звужує податкову базу та ускладнює реалізацію державної економічної політики, що робить офшоризацію важливим об'єктом аналізу з позицій економічної та фінансової безпеки.

Динаміка обсягу офшорних операцій в Україні відображає еволюцію національної економіки в умовах трансформаційних процесів, зовнішніх шоків і змін інституційного середовища (рис.2.8).

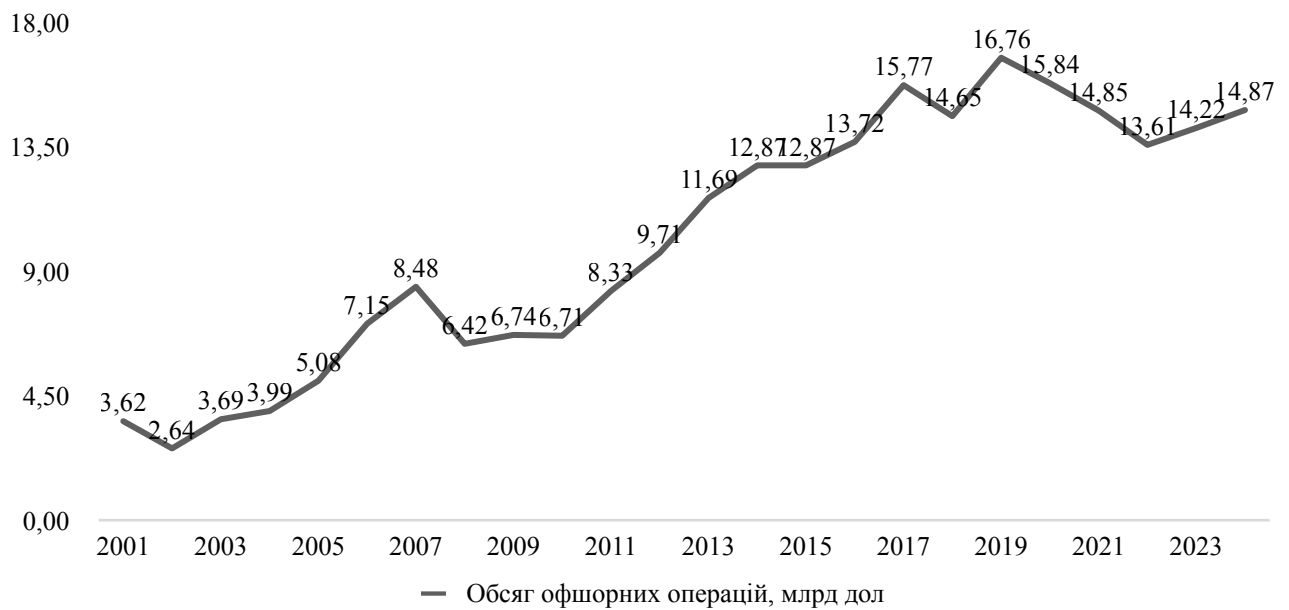

Рисунок 2.8 – Динаміка обсягу офшорних операцій в Україні за 2001-2024 рр., млрд дол. США

Джерело: складено автором на основі [40].

На початковому етапі періоду спостерігається відносна нестабільність показника. У 2001-2003 рр. обсяг офшорних операцій коливався в межах 2,6-3,69 млрд дол, що було зумовлено обмеженим масштабом зовнішньоекономічної діяльності, низьким рівнем інтеграції у світові фінансові ринки та початковою стадією формування великого корпоративного сектору. Поступове зростання у 2004-2007 рр. з 3,99 до 8,48 млрд дол відображає фазу економічного піднесення, активізацію експорту та накопичення капіталу, який почав системно виводитися за межі національної юрисдикції з метою фінансової оптимізації та зниження ризиків. Світова фінансова криза 2008 р. спричинила різке скорочення обсягу офшорних операцій до 6,42 млрд дол, що було наслідком падіння зовнішнього попиту, зменшення валютних надходжень і обмеження доступу до міжнародного фінансування. Водночас у 2009-2010 рр. показник залишався відносно стабільним на рівні близько 6,7 млрд дол, що свідчить про інерційний характер офшорних потоків і збереження відповідних корпоративних структур навіть в умовах кризи. Новий етап зростання у 2011-2013 рр., коли обсяг офшорних операцій збільшився з 8,33 до 11,69 млрд дол, був зумовлений відновленням зовнішньоекономічної

активності, зростанням цін на експортну продукцію та посиленням практик використання іноземних юрисдикцій у корпоративному управлінні.

Події 2014-2015 рр. стали важливим переломним моментом у динаміці офшоризації в Україні. Попри глибоку економічну кризу, обсяг офшорних операцій зріс до 12,87 млрд дол і зберігся на цьому рівні у 2015 р., що свідчить про використання офшорних схем як інструменту захисту активів у період політичної нестабільності, девальвації національної валюти та втрати контролю над частиною економічного потенціалу. У 2016-2019 рр. спостерігається подальше зростання, з 13,72 до 16,76 млрд дол, яке відображає адаптацію бізнесу до нових умов, розширення експортних операцій та збереження високого рівня інституційної невизначеності всередині країни. Період 2020-2022 рр. характеризується поступовим зниженням обсягів офшорних операцій з 15,84 до 13,61 млрд дол, що пов'язано з глобальними кризовими явищами, скороченням ділової активності та порушенням міжнародних логістичних і фінансових ланцюгів в умовах військового стану. Разом з тим, відносна стабільність показника свідчить про стійкість офшорних механізмів у структурі українського бізнесу. У 2023-2024 рр. фіксується помірне відновлення до 14,87 млрд дол, що відображає часткову адаптацію економіки до нових реалій та збереження офшоризації як важливого елемента корпоративних стратегій.

Загалом, динаміка офшорних операцій в Україні демонструє їх тісний зв'язок із фазами економічного циклу, зовнішніми шоками та рівнем інституційної стабільності. Офшоризація в українських умовах виступає не стільки індикатором економічного зростання, скільки механізмом реагування бізнесу на ризики, що визначає її стійкість і формує довгострокові виклики для економічної безпеки держави.

Однією з ключових особливостей офшоризації в Україні є її тісний зв'язок із експортно орієнтованою моделлю розвитку. Значна частина великого бізнесу зосереджена у сировинних і напівсировинних галузях, де офшорні компанії використовуються як торговельні та фінансові посередники. Через такі структури здійснюється контрахтування експорту, ціноутворення та акумулювання прибутків, що формує складні ланцюги руху коштів між українськими

підприємствами та іноземними юрисдикціями. У результаті офшоризація в Україні часто має форму зовнішньоторговельної та фінансової оптимізації, а не класичної міжнародної диверсифікації бізнесу.

Ще однією характерною рисою є домінування зворотної офшоризації, коли капітал, виведений за кордон, повертається в Україну у вигляді іноземних інвестицій. Такі операції створюють ілюзію активного залучення ПІІ, хоча фактично йдеться про репатріацію національного капіталу через офшорні юрисдикції. Це є наслідком прагнення бізнесу отримати додаткові гарантії захисту прав власності, доступ до міжнародного арбітражу та більш передбачуваних умов регулювання. Така практика свідчить про інституційну слабкість внутрішнього інвестиційного середовища та обмежену довіру до національної правової системи.

Динаміка обсягу прямих іноземних інвестицій в Україні у 2001–2024 рр. відображає високу чутливість інвестиційних потоків до макроекономічної, політичної та інституційної нестабільності й тісно пов'язана з розвитком офшоризації бізнесу (рис.2.9). У 2001-2004 рр. ПІІ зростали повільно, з 0,5 до 1,72 млрд дол, що відповідало обмеженій інтеграції України у світову економіку та високим інвестиційним ризикам. Різке зростання у 2005-2008 рр., коли обсяг ПІІ досяг 10,91 млрд дол, було зумовлене сприятливою кон'юнктурою та активним використанням офшорних структур для входження капіталу. Світова фінансова криза призвела до падіння ПІІ до 4,82 млрд дол у 2009 р., що супроводжувалося посиленням відтоку капіталу в офшорні юрисдикції. Кризові події 2014-2015 рр. спричинили обвал інвестицій до мінімальних і навіть від'ємних значень, тоді як офшоризація виконувала захисну функцію.

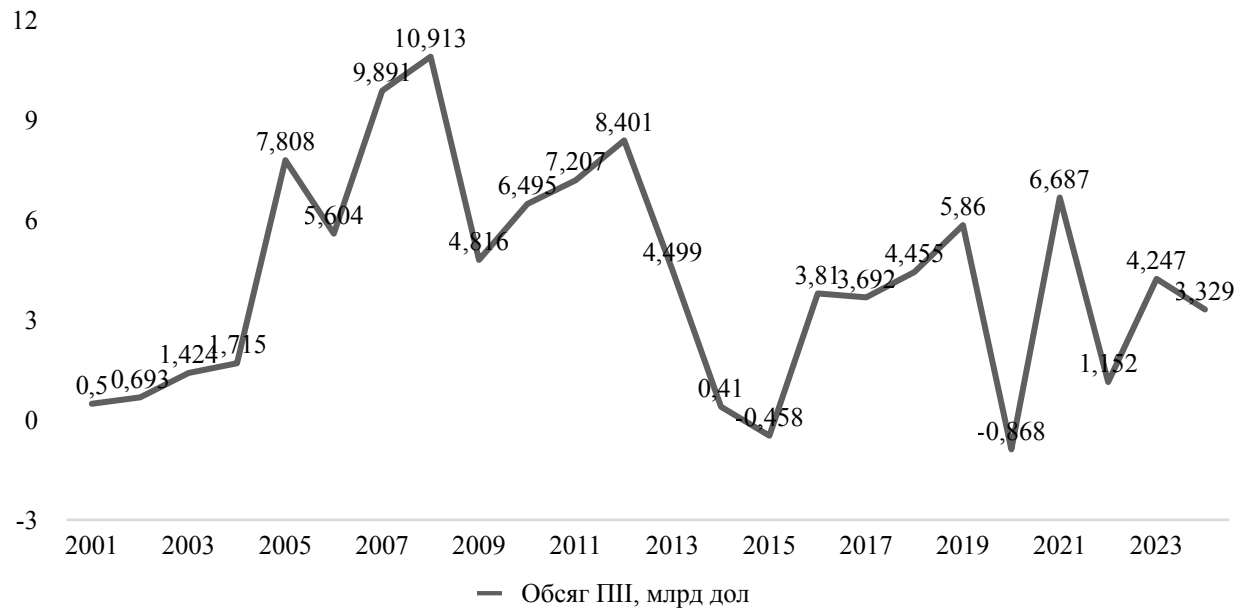

Рисунок 2.9 – Динаміка обсягу ПІІ в Україні за 2001-2024 рр., млрд дол

Джерело: складено автором на основі [41].

У 2016-2019 рр. відновлення ПІІ було помірним і значною мірою пов'язаним зі зворотними офшорними інвестиціями. Висока волатильність після 2020 р. свідчить, що офшорні механізми дедалі більше заміщують класичні ПІІ, відображаючи структурні проблеми інвестиційного середовища України.

Особливістю української офшоризації є також її висока концентрація у великому корпоративному секторі, що зумовлено нерівномірним розподілом фінансових, організаційних і правових можливостей між різними групами суб'єктів господарювання. Малий і середній бізнес, як правило, не володіє достатніми ресурсами для створення та підтримки складних міжнародних фінансових і корпоративних структур, а також для залучення спеціалізованого юридичного та податкового супроводу. Натомість великі компанії та фінансово-промислові групи активно використовують офшорні інструменти для управління прибутками, активами й корпоративною власністю, що дозволяє їм оптимізувати внутрішньогрупові фінансові потоки, знижувати податкове навантаження та диверсифікувати ризики. У результаті формується асиметрична модель офшоризації, за якої доступ до міжнародних фінансових схем стає стійким фактором конкурентної переваги для обмеженого кола економічно потужних суб'єктів. Така концентрація офшорних практик посилює структурні диспропорції

в економіці, ускладнює розвиток конкурентного середовища та сприяє подальшій концентрації капіталу й економічного впливу в межах великого корпоративного сектору.

Важливою рисою української офшоризації є її тісне поєднання з корпоративною непрозорістю, що проявляється у свідомому ускладненні структури власності та обмеженні доступу до інформації про реальних власників бізнесу. Офшорні юрисдикції часто використовуються для створення багаторівневих ланцюгів компаній, залучення номінальних власників і реєстрації корпоративних прав у правових системах з підвищеним рівнем конфіденційності. Такі практики зумовлені не лише податковими мотивами, а й прагненням мінімізувати нефінансові ризики, пов'язані з рейдерством, вибіркоким правозастосуванням, політичним тиском або непередбачуваними регуляторними рішеннями з боку державних органів. Для бізнесу офшорні структури стають інструментом захисту активів і збереження контролю над власністю в умовах слабкої судової системи та недостатньої гарантії прав власності. Разом з тим, така непрозорість створює додаткові виклики для розвитку ефективного корпоративного управління, оскільки ускладнює ідентифікацію відповідальних осіб, послаблює механізми внутрішнього контролю та знижує рівень довіри з боку інвесторів і кредиторів. Для держави використання офшорних юрисдикцій як інструменту приховування бенефіціарів обмежує можливості фінансового нагляду, податкового контролю й протидії економічним злочинам. У цьому контексті поєднання офшоризації з корпоративною непрозорістю виступає не лише проблемою регулювання, а й симптомом глибших інституційних дисфункцій системи захисту власності та верховенства права в Україні.

Офшоризація бізнесу в Україні характеризується підвищеною чутливістю до змін зовнішнього середовища, що зумовлено відкритістю національної економіки та її залежністю від зовнішніх фінансових і політичних чинників. Коливання валютного курсу істотно впливають на поведінку компаній, стимулюючи перегляд фінансових стратегій і активізацію використання офшорних інструментів з метою хеджування валютних ризиків і збереження капіталу. Зміни податкового законодавства, зокрема запровадження нових правил

трансфертного ціноутворення або посилення контролю за операціями з нерезидентами, безпосередньо коригують масштаби та форми офшоризації, змушуючи бізнес адаптувати корпоративні структури. Важливим чинником є посилення міжнародного фінансового моніторингу та впровадження стандартів прозорості, які обмежують використання традиційних офшорних схем і підвищують витрати на їх обслуговування. Геополітичні фактори, зокрема зростання безпекових ризиків і зміна режимів міжнародних санкцій, додатково впливають на напрямки руху капіталу та вибір юрисдикцій для його розміщення. У сукупності ці фактори зумовлюють нестабільність офшорних потоків, їхню високу волатильність і складність прогнозування, що є характерною ознакою української моделі офшоризації та джерелом додаткових ризиків для фінансової безпеки держави.

У безпековому вимірі особливості офшоризації в Україні полягають у її глибокому переплетенні з внутрішніми структурними проблемами національної економіки та інституційного середовища. Вона не є ізольованим або виключно фінансовим явищем, а відображає системну недовіру бізнесу до державних інститутів, нестабільність економічної політики та обмежену ефективність механізмів правового захисту. Слабкість фінансової системи, недостатній рівень капіталізації банків і обмежені можливості внутрішнього ринку капіталу звужують потенціал довгострокового інвестування всередині країни та стимулюють виведення фінансових ресурсів у зовнішні юрисдикції. За таких умов офшоризація набуває характеру вимушеного інструменту зниження ризиків, спрямованого на збереження активів, диверсифікацію фінансових потоків і забезпечення передбачуваності бізнес-планування. Разом з тим, масове використання офшорних схем посилює відтік капіталу, зменшує податкову базу та обмежує фіскальні можливості держави, що негативно впливає на фінансування секторів безпеки та соціально-економічного розвитку. Загалом, офшоризація в Україні виступає одночасно наслідком і чинником поглиблення економічних та безпекових дисбалансів, що визначає її специфіку як адаптаційного, а не суто оптимізаційного механізму в умовах структурної нестабільності.

Таким чином, офшоризація бізнесу в Україні має адаптаційний, асиметричний і інституційно зумовлений характер. Її особливості полягають у переважанні експортно-фінансових схем, поширеності зворотних інвестицій, концентрації у великому бізнесі та використанні офшорів як інструменту захисту активів. У сукупності це формує специфічну модель офшоризації, яка відображає структурні дисбаланси національної економіки та водночас створює довгострокові безпекові виклики для держави.

РОЗДІЛ 3.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ БЕЗПЕКОВИХ РИЗИКІВ ОФШОРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Міжнародні ініціативи з обмеження використання офшорних юрисдикцій

Використання офшорних юрисдикцій тривалий час залишалося одним із ключових інструментів мінімізації податкових зобов'язань та приховування доходів у глобальній економіці. В умовах фінансової глобалізації та зростання багатонаціонального бізнесу національні податкові системи виявилися обмеженими у протидії таким практикам, що зумовило необхідність формування міжнародних механізмів координації, спрямованих на підвищення податкової прозорості та запобігання розмиванню податкової бази. У відповідь на ці виклики держави та міжнародні організації ініціювали низку спільних програм і стандартів, що охоплюють обмін інформацією, регулювання діяльності БНП і розкриття бенефіціарної власності. Аналіз цих ініціатив дозволяє оцінити їх ефективність, обмеження та роль у трансформації сучасної системи міжнародного оподаткування.

Деофшоризація реалізується не через один інструмент, а через взаємодію податкових, фінансових і політичних механізмів, які поступово змінюють стимули економічних агентів і зменшують привабливість офшорних юрисдикцій (табл.3.1).

Таблиця 3.1 – Міжнародні ініціативи з обмеження використання офшорних юрисдикцій

Ініціатива	Ключові суб'єкти	Основні інструменти	Мета регулювання	Результати
1	2	3	4	5

План дій BEPS	ОЕСР, країни G20, Інклюзивна рамка	Мінімальні податкові стандарти, MLI, правила KIK, обмеження відсотків, глобальний мінімальний податок.	Обмеження розмивання податкової бази та штучного переміщення прибутків.	Скорочення податкових лазівок, підвищення ефективного оподаткування БНП, зростання надходжень.
---------------	------------------------------------	--	---	--

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5
CRS та автоматичний обмін інформацією	ОЕСР, понад 100 юрисдикцій	Щорічний автоматичний обмін даними про фінансові рахунки нерезидентів.	Ліквідація банківської анонімності та прихованих активів.	Різне зростання фінансової прозорості, зниження обсягів активів у класичних офшорах.
FATF та прозорість бенефіціарів	FATF, регіональні групи AML	Реєстри УБО, фінансовий моніторинг, AML/CFT стандарти.	Запобігання відмиванню коштів і використанню фіктивних структур.	Посилення контролю над корпоративними структурами, але нерівномірна ефективність імплементації.
Чорний список офшорів ЄС	ЄС	Чорний і сірий списки, податкові та фінансові санкції.	Тиск на юрисдикції, що не дотримуються стандартів прозорості.	Репутаційні втрати офшорів, законодавчі реформи у третіх країнах.
Політичні ініціативи G20	G20	Політичний мандат, підтримка BEPS, CRS, мінімального податку.	Глобальна координація податкової політики.	Формування міжнародного консенсусу щодо деофшоризації.
Податкова співпраця ООН	ООН	Проект рамкової конвенції, універсальні стандарти.	Інклюзивність і захист інтересів країн, що розвиваються.	Потенційне розширення глобального податкового управління.
FATCA та реформи США	США	FATCA, GILTI, BEAT, добровільні розкриття.	Контроль офшорних доходів громадян і корпорацій.	Значні фіскальні надходження, але асиметрія обміну інформацією.

Джерело: складено автором на основі [45-52].

Ініціатива BEPS, розроблена під егідою ОЕСР за політичної підтримки країн G20, стала системною відповіддю на проблему глобального розмивання податкової бази багатонаціональними підприємствами. До Інклюзивної рамки BEPS приєдналися 141 юрисдикція, що свідчить про безпрецедентний рівень міжнародної координації у сфері оподаткування. За оцінками, до впровадження BEPS державні бюджети щорічно втрачали від 100 до 240 млрд доларів США, що відповідало 4-10% глобальних надходжень податку на прибуток підприємств. Основу ініціативи склали мінімальні стандарти, які стали обов'язковими для всіх учасників і були спрямовані на усунення шкідливих податкових практик та зловживань податковими угодами. Практична реалізація BEPS призвела до перегляду понад 300 преференційних податкових режимів та запровадження вимог щодо реальної економічної присутності компаній у 12 юрисдикціях з нульовим або номінальним оподаткуванням. Важливим інструментом стала Багатостороння конвенція MLI, підписана приблизно 97 країнами, яка модифікувала понад 650 двосторонніх податкових угод без необхідності їх повторного перегляду. На національному рівні країни імплементували BEPS через конкретні фіскальні механізми, наприклад податок на приховані прибутки у Великій Британії з 2015 року, директиви ATAD I/II в ЄС та комплексне «анти-BEPS» законодавство в Україні у 2020 році. Кількісні результати BEPS проявилися у зростанні прозорості та контролю – між податковими органами здійснено понад 35 тисяч обмінів інформацією щодо податкових рішень для виявлення схем агресивного планування. Хоча абсолютні обсяги прибутків, що переміщуються в офшорні юрисдикції, залишаються значними, дослідження показують, що без BEPS цей показник зростав би значно швидше. Кульмінацією процесу став консенсус 2021 року щодо глобального мінімального податку на прибуток корпорацій у розмірі 15%, підтриманий 136 країнами, який потенційно може забезпечити близько 150 млрд доларів додаткових щорічних надходжень [45]. Таким чином, BEPS трансформував міжнародну податкову систему з фрагментованої у більш узгоджену, обмеживши можливості штучного виведення прибутків в офшори.

Запровадження стандарту CRS стало ключовим елементом переходу від вибіркового до системного міжнародного податкового контролю за фінансовими активами нерезидентів. До ініціативи приєдналися понад 100 юрисдикцій, включаючи всі країни ОЕСР, а також провідні фінансові центри Азії та Карибського регіону. CRS передбачає щорічний автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки між податковими органами, що принципово відрізняється від попередньої моделі обміну за запитом. Перші обміни розпочалися у 2017-2018 роках, а приєднання Швейцарії у 2018 році символізувало фактичне завершення епохи традиційної банківської таємниці. Масштаби реалізації CRS є безпрецедентними з точки зору кількісних показників. Уже в 2019 році країни автоматично обмінялися інформацією про 84 мільйонів фінансових рахунків із сумарними активами близько 10 трлн доларів США [46]. Такий рівень прозорості істотно знизив можливості приховування доходів через офшорні банківські структури та посилив ризики для власників незадекларованих активів. Причинно-наслідковий ефект CRS проявився у стимулюванні добровільного розкриття доходів. У результаті податкових амністій, розслідувань і програм добровільного декларування було виявлено близько 112 млрд євро додаткових податків і штрафів, з яких щонайменше 3 млрд євро були безпосередньо пов'язані з використанням інформації автоматичного обміну. Статистичні дані також свідчать про структурні зміни у поведінці платників – після запровадження обсяг коштів, що зберігалися європейськими резидентами в класичних офшорних центрах, скоротився приблизно на 34% порівняно з рівнем 2008 року. Таким чином, стандарт CRS не лише підвищив податкову дисципліну, а й трансформував глобальну фінансову систему, зробивши анонімне володіння іноземними активами економічно та юридично не вигідним.

Рекомендації з прозорості бенефіціарної власності, розроблені FATF, стали одним із ключових інструментів обмеження використання офшорних юрисдикцій для відмивання коштів та ухилення від оподаткування. FATF об'єднує 39 повноправних членів, включаючи країни G7, Китай та більшість держав Європи, а її стандарти імплементуються більш ніж у 200 юрисдикціях через регіональні мережі. У 2012-2022 роках організація суттєво оновила Рекомендації №24 та №25,

встановивши вимогу створення централізованих механізмів обліку кінцевих бенефіціарних власників юридичних осіб і трастів. Ці зміни були зумовлені емпіричними даними, які свідчили, що понад 70% схем відмивання коштів використовували непрозорі корпоративні структури з номінальними власниками [47]. Під тиском FATF держави почали впроваджувати національні реєстри бенефіціарів. У Європейському Союзі з 2017 року всі країни-члени зобов'язані створити такі реєстри відповідно до 4-ї та 5-ї директив з протидії відмиванню коштів. Велика Британія ще у 2016 році запустила публічний реєстр Persons of Significant Control, у межах якого компанії зобов'язані розкривати фізичних осіб, що володіють понад 25% капіталу або контролю. Україна однією з перших запровадила обов'язкове розкриття бенефіціарів у 2014 році та відкрила відповідний реєстр у 2015 році. У США ухвалення Corporate Transparency Act у 2021 році зобов'язало мільйони корпорацій та LLC звітувати про реальних власників до FinCEN. Попри значний інституційний прогрес, ефективність реалізації стандартів FATF залишається нерівномірною. Станом на 2024 рік щонайменше 149 країн зобов'язалися створити реєстри бенефіціарів, проте лише близько 100 з них мають повноцінне законодавство у цій сфері. Оцінки FATF показують, що лише приблизно 47% держав технічно виконують усі вимоги щодо прозорості власності, а у 44% юрисдикцій заходи визнані неефективними з точки зору практичного застосування. Водночас міжнародні витоки даних, зокрема Panama Papers і Paradise Papers, сприяли реальним фіскальним результатам – до 2019 року податкові органи 22 країн стягнули понад 1,2 млрд доларів США прихованих податків і штрафів [48]. Таким чином, стандарти FATF мають не лише регуляторний, а й потужний превентивний ефект, змінюючи поведінку політичних і бізнес-еліт у використанні офшорних структур.

Запровадження чорного списку неконкурентних податкових юрисдикцій стало інструментом колективного тиску ЄС на треті країни, які не відповідають міжнародним стандартам податкової прозорості та справедливого оподаткування. Уперше такий список було затверджено у грудні 2017 року і він включав 17 юрисдикцій, що не виконали критерії прозорості, обміну інформацією та імплементації мінімальних стандартів BEPS. Паралельно було сформовано так

званий «сірий список» держав, які взяли на себе зобов'язання здійснити податкові реформи у визначені строки. Процес є динамічним – Рада ЄС оновлює списки двічі на рік, оцінюючи законодавчі та інституційні зміни у відповідних країнах [49]. Ключовою особливістю чорного списку є поєднання репутаційного тиску з конкретними фіскальними та фінансовими обмеженнями. Країни ЄС домовилися застосовувати так звані «оборонні заходи», серед яких посилений податковий контроль, відмова у вирахуванні витрат за операціями з юрисдикціями зі списку та підвищені ставки оподаткування виплат. Наприклад, у Франції доходи від операцій з такими юрисдикціями оподатковуються за ставкою 75% замість стандартних 19%. Крім того, кошти структурних та інвестиційних фондів ЄС не можуть спрямовуватися через компанії, зареєстровані у чорному списку. Ефект виявився відносно швидким – вже до 2019 року 25 юрисдикцій, серед яких Андорра, Панама, Бермуди та Джерсі, були виключені зі списку після виконання вимог ЄС. Станом на жовтень 2025 року у чорному списку залишалось лише 11 юрисдикцій, що свідчить про істотне скорочення порівняно з початковим переліком. Багато традиційних офшорів, зокрема ОАЕ, Кайманові острови та Бермуди, запровадили вимоги щодо економічної присутності компаній і приєдналися до міжнародних податкових конвенцій, щоб уникнути санкцій. Хоча прямий обсяг додаткових податкових надходжень від цього механізму важко точно виміряти, непрямі наслідки є очевидними, адже міжнародні корпорації дедалі частіше уникають використання структур у юрисдикціях зі списку, а обсяги фінансових операцій з ними зменшуються. У такий спосіб чорний список ЄС став ефективним інструментом зовнішнього регуляторного впливу у глобальній боротьбі з офшорними практикам

Ініціативи у сфері глобальної податкової прозорості, започатковані в межах G20, відіграли визначальну роль у трансформації міжнародної системи боротьби з офшорними практиками. Політичний імпульс був наданий після світової фінансової кризи 2008 року, коли лідери G20 усвідомили системні ризики, пов'язані з масовим ухиленням від оподаткування та непрозорими фінансовими потоками. Уже на Лондонському саміті у квітні 2009 року було проголошено «кінець епохи банківської таємниці» та заявлено про можливість санкцій щодо

юрисдикцій, які відмовляються від співпраці. Цей політичний сигнал змусив класичні офшорні центри, зокрема Швейцарію, Люксембург і низку карибських юрисдикцій, масово укладати угоди про обмін податковою інформацією. Подальший розвиток ініціатив G20 характеризувався інституціоналізацією рішень через міжнародні організації. У 2013 році G20 доручили ОЕСР розробити План дій BEPS, що згодом був інтегрований у діяльність 141 юрисдикції в межах Інклюзивної рамки. У 2014 році на саміті в Брісбені G20 офіційно схвалили глобальний стандарт автоматичного обміну фінансовою інформацією, започаткувавши перехід до системної прозорості багатонаціональних фінансових потоків [50]. Крім того, у 2015 році були прийняті принципи прозорості бенефіціарної власності, спрямовані на протидію відмиванню коштів і корупції. Кількісні результати ініціатив G20 є значними. За їх підтримки було створено Форум глобальної прозорості ОЕСД, до якого входять 166 країн. Завдяки добровільним розкриттям і податковим амністіям, ініційованим після самітів G20, держави повернули понад 100 млрд доларів США раніше прихованих активів. Банківська статистика свідчить, що з 2008 по 2019 роки обсяг коштів нерезидентів в офшорних банках скоротився приблизно на 34%. Кульмінацією стала домовленість 2021 року щодо дворівневої податкової реформи, яка передбачає глобальний мінімальний податок у 15% і потенційне зростання світових надходжень податку на прибуток приблизно на 220 млрд доларів щорічно [51]. Таким чином, G20 закріпили принцип, за яким податкова політика перестала бути виключно національною компетенцією.

Ініціативи у сфері міжнародної податкової співпраці під егідою ООН відображають прагнення до більш інклюзивної моделі глобального податкового управління. На відміну від підходів, сформованих у межах ОЕСР, діяльність ООН орієнтована на залучення країн, що розвиваються, які традиційно мають обмежений вплив на формування міжнародних податкових стандартів. Комітет експертів ООН з питань міжнародного співробітництва в оподаткуванні, що складається з 25 фахівців, у 2017-2021 роках здійснив суттєву адаптацію Модельної податкової конвенції ООН. До неї були включені положення щодо запобігання зловживанням податковими угодами, зокрема принцип основної мети

(principal purpose test), що функціонально відповідає стандартам BEPS. Подальший розвиток ініціатив ООН був зумовлений зростанням масштабів незаконних фінансових потоків, які, за оцінками міжнародних організацій, щорічно коштують країнам, що розвиваються, сотні мільярдів доларів недоотриманих доходів. У 2021 році Незалежна панель високого рівня ООН з фінансової підзвітності, прозорості та доброчесності (FACTI Panel) рекомендувала створення універсальної багатосторонньої податкової конвенції. Ця пропозиція була підтримана Генеральною Асамблеєю ООН, яка у грудні 2022 року ухвалила резолюцію 77/244 і започаткувала міжурядовий переговорний процес. У листопаді 2023 року держави-члени погодили Terms of Reference майбутньої Рамкової конвенції ООН з міжнародного податкового співробітництва. Документ передбачає охоплення таких питань, як автоматичний обмін податковою інформацією, оподаткування цифрових послуг, запобігання розмиванню податкової бази та посилення прозорості бенефіціарної власності. Переговори, що стартували у 2023 році, отримали підтримку всіх країн групи G7, а також низки розвинених держав, включаючи Францію та Іспанію [52]. Навіть до формального ухвалення цей процес уже має відчутний вплив на глобальний дискурс. ОЕСР публічно заявила про готовність до координації з ООН, а включення Африканського Союзу до складу G20 у 2023 році стало символом зміни балансу у глобальному податковому врядуванні. У разі ратифікації широким колом держав конвенція ООН може інституціоналізувати боротьбу з офшорними практиками на універсальному рівні та сприяти більш справедливому розподілу податкових надходжень між розвиненими країнами і країнами Глобального Півдня.

Політика деофшоризації, реалізована США, має виразно односторонній характер і поєднує фінансовий тиск на іноземні банки з внутрішніми податковими реформами. Ключовим елементом стала FATCA, ухвалена у 2010 році та фактично введена в дію з 2014 року, яка зобов'язала іноземні фінансові установи розкривати інформацію про рахунки американських платників податків. Механізм примусу базується на загрозі 30% утримання податку з усіх виплат із джерел у США на користь банків, що відмовляються від співпраці. Для практичної реалізації FATCA США уклали міжурядові угоди приблизно зі 113 країнами, змусивши їх

інтегрувати відповідні вимоги у національні правові системи. Кількісні результати FATCA є значними з фіскальної точки зору – понад 110 держав регулярно передають США інформацію про фінансові рахунки американців, що дозволило виявити тисячі незадекларованих активів. Сукупний додатковий фіскальний ефект оцінюється більш ніж у 8 млрд доларів США, причому значна частина надходжень припала на штрафи за приховування рахунків. У межах програм добровільного розкриття офшорних активів (OVDP), які діяли з 2009 по 2018 роки, понад 56 тисяч осіб задекларували близько 11 млрд доларів офшорних доходів. Однак, FATCA мала і побічні ефекти, зокрема рекордну кількість відмов від громадянства США у 2010-х роках, що свідчить про високий рівень податкового тиску. Паралельно США зосередилися на деофшоризації корпоративних прибутків. Податкова реформа 2017 року (TCJA) запровадила одноразове оподаткування накопичених закордонних прибутків американських корпорацій, обсяг яких оцінювався приблизно у 3 трлн доларів. Уже у 2018 році компанії репатріювали до США близько 664 млрд доларів, що стало найбільшим показником за всю історію спостережень. Додатково було введено податок GILTI, який встановив мінімальну ефективну ставку близько 10,5% на іноземні доходи корпорацій, та податок BEAT, спрямований на обмеження платежів пов'язаним іноземним структурам. У сукупності ці заходи суттєво скоротили стимули до збереження прибутків в офшорних юрисдикціях.

Досвід Німеччини у сфері деофшоризації характеризується поєднанням тривалої традиції жорсткого податкового контролю з активним використанням сучасних міжнародних інструментів. Уже з 1972 року в Німеччині діють правила щодо контрольованих іноземних компаній, що обмежують можливості перенесення прибутків в офшорні юрисдикції. Після оприлюднення Panama Papers у 2016 році німецька держава перейшла до ще більш активної фази протидії офшорним схемам. Федеральна кримінальна поліція викупила масив даних за приблизно 5 млн євро та створила спеціалізовані аналітичні підрозділи для опрацювання мільйонів документів. Фіскальні результати цієї політики мають чітко вимірюваний характер – лише розслідування Panama Papers принесли Німеччині близько 183 млн євро додаткових податкових надходжень до 2019 року,

що стало одним з найвищих показників серед європейських країн. У сукупності з іншими офшорними справами, включаючи Paradise Papers, німецькі податкові органи стягнули сотні мільйонів євро з фізичних осіб і корпорацій, які приховували доходи за кордоном. Важливим чинником стала тісна координація податкових і правоохоронних органів, що підвищило ймовірність виявлення порушень. На законодавчому рівні Німеччина повністю імплементувала директиви ЄС ATAD, зокрема у 2021 році набув чинності комплексний пакет протидії ухиленню від оподаткування. Він включає посилення правил КІК, обмеження відсоткових відрахувань та нейтралізацію гібридних схем. Додатково у 2017 році було створено централізований реєстр бенефіціарних власників, доступ до якого після 2019 року був розширений, що дозволило журналістам і громадським організаціям здійснювати незалежний контроль. Зміни відчутні й у корпоративній поведінці – великі німецькі концерни скоротили використання дочірніх структур у податкових гаванях і переглянули моделі фінансового планування, зменшивши транзит прибутків через проміжні юрисдикції. Банківський сектор істотно посилив процедури перевірки клієнтів, що зробило володіння рахунками у традиційних офшорах практично непридатним для німецьких резидентів. У сукупності німецький підхід демонструє, що національні деофшоризаційні заходи, інтегровані з європейськими та глобальними стандартами, можуть забезпечувати стійкий фіскальний і превентивний ефект.

Таким чином, міжнародні ініціативи з обмеження використання офшорних юрисдикцій за останні 10 років сформували цілісну систему глобальної податкової та фінансової прозорості. Їх поява була зумовлена масштабними втратами бюджетів держав через розмивання податкової бази та переміщення прибутків, а також суспільним запитом на справедливі правила оподаткування. Узгоджені дії держав у межах багатосторонніх форматів істотно скоротили можливості для анонімного володіння активами та агресивного податкового планування. Причинно-наслідковий зв'язок між запровадженням автоматичного обміну інформацією, мінімальних податкових стандартів і зростанням добровільного розкриття доходів є очевидним. У підсумку офшорні юрисдикції

втратили статус безпечних і непрозорих фінансових притулків, хоча повного усунення офшорних практик досягти поки не вдалося.

3.2. Стратегії підвищення прозорості фінансових потоків та контролю за офшорними зонами

Підвищення прозорості фінансових потоків у сучасній світовій економіці набуває стратегічного значення в умовах зростання мобільності капіталу та ускладнення фінансових схем. Офшорні зони, виконуючи функцію елементів глобальної фінансової інфраструктури, створюють середовище для непрозорих операцій і регуляторних розривів між юрисдикціями, що посилює ризики ухилення від оподаткування, приховування бенефіціарів і послаблення контролю з боку національних держав. У відповідь на ці виклики міжнародна спільнота поступово переходить від фрагментарних заходів до системних стратегій фінансової прозорості. Саме тому розроблення та впровадження комплексних механізмів контролю за офшорними зонами є необхідною умовою зміцнення економічної та безпекової стабільності (табл.3.2).

Таблиця 3.2 – Стратегії підвищення прозорості фінансових потоків та контролю за офшорними зонами

Стратегія	Сутність	Вплив
1	2	3
Маркування трансакцій з офшорним ризиком у платіжних системах	Запровадження автоматичної ідентифікації фінансових операцій, пов'язаних з офшорними юрисдикціями, у міжнародних платіжних системах з передачею інформації контролюючим органам.	Підвищення прозорості транскордонних фінансових потоків і своєчасне виявлення операцій з підвищеним податковим і регуляторним ризиком.
Впровадження стандартів перевірки джерел походження коштів	Уніфікація вимог до підтвердження легальності походження великих інвестиційних потоків між країнами з різними податковими режимами.	Зниження ризиків легалізації доходів та посилення фінансової дисципліни учасників міжнародних операцій.

Розкриття агрегованих даних офшорними юрисдикціями	Обов'язок юрисдикцій публікувати стандартизовану інформацію про іноземні компанії, їх активи та податкові надходження.	Зростання інституційної прозорості та розширення аналітичних можливостей податкових і наглядових органів.
Публічне розкриття податкової звітності БНП	Запровадження відкритого формату звітності щодо прибутків і сплачених податків у розрізі кожної країни діяльності.	Скорочення можливостей для агресивного податкового планування та підвищення податкової справедливості.

Продовження таблиці 3.2

1	2	3
Ведення міжнародного чорного списку фінансових посередників	Формування переліку суб'єктів, які системно сприяють приховуванню бенефіціарів або обходу податкових стандартів.	Обмеження використання непрозорих посередницьких схем і посилення репутаційного тиску.
Ведення наднаціонального реєстру номінальних директорів і акціонерів	Створення єдиної бази даних номінальних осіб з обмеженням кількості компаній, у яких вони можуть виконувати відповідні функції.	Зменшення можливостей фіктивного управління та підвищення ідентифікованості реальних власників.
Посилення автоматичного обміну податковою інформацією в режимі реального часу	Розширення механізмів CRS шляхом скорочення періодичності обміну даними та включення інформації про складні фінансові інструменти й трастові структури.	Підвищення оперативності податкового контролю та зниження можливостей для тимчасового приховування доходів через офшорні канали.
Використання аналітики великих даних та штучного інтелекту для виявлення офшорних схем	Інтеграція даних банків, податкових органів і платіжних систем для автоматичного виявлення нетипових транзакційних моделей.	Підвищення ефективності нагляду, раннє виявлення системних ризиків та зниження витрат на контрольні заходи.

Джерело: складено автором на основі [45-52].

Запровадження маркування транзакцій з офшорним ризиком у міжнародних платіжних системах є інструментом підвищення операційної прозорості фінансових потоків у глобальному масштабі. Йдеться насамперед про міжбанківські та корпоративні перекази, що здійснюються через системи

міжнародних розрахунків, зокрема SWIFT і SEPA, а також про великі трансакції з участю фінансових установ, зареєстрованих або пов'язаних з офшорними юрисдикціями. Маркування має базуватися на попередньо визначених ризик-індикаторах, таких як юрисдикція контрагента, структура власності отримувача коштів, використання номінальних посередників або невідповідність економічного змісту операції її фінансовому обсягу. У разі виявлення таких ознак платіж автоматично позначається як операція з підвищеним офшорним ризиком і супроводжується передачею відповідної інформації до податкових і фінансових наглядових органів країни-учасниці. Реалізація цієї стратегії потребує координації між центральними банками, фінансовими регуляторами та адміністраторами платіжних систем, а також уніфікації підходів до ризик-оцінювання на міжнародному рівні. Важливою умовою є використання автоматизованих алгоритмів аналізу трансакцій, що мінімізує людський фактор і знижує ризик вибіркового контролю. У результаті така система дозволить не блокувати фінансові потоки, а забезпечувати їхню простежуваність, що створює превентивний ефект і зменшує привабливість офшорних схем для приховування доходів або агресивного податкового планування.

Впровадження стандартизованих вимог до перевірки джерел походження коштів є ключовою умовою обмеження використання офшорних зон у непрозорих фінансових операціях. Йдеться передусім про контроль великих інвестиційних і фінансових потоків, зокрема прямих іноземних інвестицій, внутрішньогрупових кредитів багатонаціональних підприємств, операцій злиття і поглинання, а також трансфертів капіталу між юрисдикціями з істотно різним рівнем оподаткування. Такі стандарти мають включати обов'язкове документальне підтвердження економічного змісту операції, розкриття кінцевих бенефіціарних власників, джерел формування капіталу та податкової історії коштів у країні їх походження. Реалізація цієї стратегії покладається на фінансові установи, інвестиційні фонди, банки та професійних посередників, які зобов'язані застосовувати розширені процедури належної перевірки у випадках підвищеного офшорного ризику. На рівні держав така система має бути підтримана законодавчими вимогами та координацією між податковими органами, фінансовими розвідками та

регуляторами ринків капіталу. Уніфікація стандартів на міжнародному рівні зменшує можливості регуляторного арбітражу, коли суб'єкти переміщують кошти через юрисдикції з м'якшими вимогами контролю. У довгостроковій перспективі це сприятиме зниженню масштабів легалізації доходів сумнівного походження, підвищить фінансову дисципліну учасників міжнародних операцій і зміцнить економічну безпеку держав у умовах глобальної мобільності капіталу.

Розкриття агрегованих даних офшорними юрисдикціями є інституційною стратегією, спрямованою на зменшення інформаційної асиметрії між країнами-донорами капіталу та юрисдикціями, що його акумулюють. Йдеться не про розкриття інформації щодо окремих компаній, а про обов'язкове оприлюднення узагальнених статистичних показників, зокрема кількості зареєстрованих іноземних компаній, сукупного обсягу їх активів, характеру основних фінансових операцій і сум податкових надходжень, отриманих від діяльності нерезидентів. Такі дані мають подаватися у стандартизованому форматі, що забезпечує їхню порівнянність між різними юрисдикціями та можливість використання в міжнародному аналізі. Реалізація цієї стратегії передбачає участь національних податкових і статистичних органів офшорних юрисдикцій, а також координацію з міжнародними організаціями, які визначають методологію збору та публікації даних. Важливим елементом є регулярність оновлення інформації та її доступність для податкових адміністрацій, фінансових регуляторів і наукових установ. Такий підхід дозволяє виявляти диспропорції між масштабами фінансової діяльності та реальним економічним потенціалом юрисдикції, що є індикатором офшорного ризику. У довгостроковій перспективі розкриття агрегованих даних створить підґрунтя для більш обґрунтованої податкової політики, посилить інституційну довіру між державами та знизить привабливість офшорних зон.

Публічне розкриття податкової звітності багатонаціональних підприємств у форматі звітності по кожній країні діяльності є інструментом підвищення корпоративної відповідальності в умовах глобальної мобільності капіталу. Така звітність передбачає обов'язкове оприлюднення інформації про отримані прибутки, сплачені податки, чисельність персоналу та основні показники

економічної присутності в кожній юрисдикції, де корпорація здійснює діяльність. Йдеться насамперед про великі корпоративні групи з міжнародною структурою, які мають можливість перерозподіляти прибутки між країнами через трансфертне ціноутворення, внутрішньогрупові фінансові операції або використання офшорних дочірніх компаній. Реалізація цієї стратегії покладається на національні податкові органи, які мають закріпити вимоги до публічної звітності на законодавчому рівні, а також на міжнародні інституції, що забезпечують уніфікацію форматів і критеріїв розкриття інформації. Відкритий характер звітності дозволяє використовувати ці дані не лише податковим адміністраціям, а й інвесторам, аналітикам і громадянському суспільству для оцінювання податкової поведінки компаній. Причинно-наслідковий ефект полягає в тому, що зростання прозорості зменшує стимули до агресивного податкового планування, оскільки репутаційні та регуляторні ризики перевищують потенційні вигоди. У результаті публічне розкриття податкової інформації сприятиме більш справедливому розподілу податкового навантаження та зміцненню фінансової основи держав у глобальному економічному середовищі.

Формування міжнародного чорного списку фінансових посередників є інструментом інституційного впливу, спрямованим на обмеження системних практик сприяння непрозорим офшорним операціям. До таких посередників належать юридичні та консалтингові фірми, трастові компанії, корпоративні провайдери, окремі банки й фінансові консультанти, які на постійній основі беруть участь у створенні складних корпоративних структур, використанні номінальних осіб, приховуванні кінцевих бенефіціарів або обході міжнародних податкових і комплаєнс-стандартів. Критеріями включення до чорного списку мають бути не поодинокі порушення, а системний характер діяльності, підтверджений результатами міжнародних розслідувань, судових рішень або узгоджених висновків фінансових розвідок. Реалізація цієї стратегії потребує координації між міжнародними організаціями, податковими адміністраціями, органами фінансового моніторингу та регуляторами фінансових ринків. Наслідком включення до такого списку мають стати обмеження доступу до міжнародних платіжних систем, підвищені вимоги до комплаєнсу для клієнтів

відповідних посередників, а також репутаційні санкції, що впливають на їхню ділову активність. Важливою особливістю цього механізму є його превентивний характер, оскільки ризик втрати доступу до міжнародної фінансової інфраструктури стимулює посередників дотримуватися встановлених стандартів. У довгостроковій перспективі ведення такого списку сприятиме очищенню ринку фінансових послуг від суб'єктів, які спеціалізуються на обході правил, та зменшить можливості використання офшорних схем для прихованого руху капіталу.

Створення наднаціонального реєстру номінальних директорів і акціонерів є відповіддю на проблему масового використання формально легальних, але економічно фіктивних механізмів управління компаніями в офшорних юрисдикціях. Йдеться про осіб, які виконують номінальні функції керівників або власників у сотнях чи тисячах компаній, не здійснюючи реального контролю над їх діяльністю та фактично маскуючи справжніх бенефіціарів. Наднаціональний реєстр має містити ідентифікаційні дані таких осіб, інформацію про кількість компаній, у яких вони виконують номінальні функції, а також юрисдикції їх реєстрації. Ключовим елементом цієї стратегії є встановлення кількісних обмежень на виконання номінальних ролей, що унеможливило використання одних і тих самих осіб у масових корпоративних схемах. Реалізація реєстру потребує участі національних реєстраційних органів, податкових адміністрацій і фінансових розвідок, а також наднаціонального координуючого органу, який забезпечує уніфіковані стандарти обліку та доступу до даних. Такий реєстр має використовуватися під час банківського комплаєнсу, перевірок інвестиційних операцій, процедур реєстрації компаній і транскордонного обміну інформацією. Причинно-наслідковий ефект полягає в тому, що ускладнення використання номінальних осіб підвищує ризики викриття для реальних власників, зменшуючи привабливість офшорних структур як інструменту приховування контролю. У результаті ця стратегія сприятиме підвищенню ідентифікованості економічних суб'єктів і зміцненню фінансової прозорості на міжнародному рівні.

Посилення автоматичного обміну податковою інформацією в режимі реального часу є ключовим інструментом підвищення ефективності міжнародного

податкового контролю в умовах масштабної офшоризації фінансових потоків. Йдеться про розвиток і поглиблення механізмів CRS шляхом скорочення часових лагів між виникненням фінансової операції та передачею відповідної інформації до податкових органів зацікавлених держав. Особливе значення має включення до обміну даних про складні фінансові інструменти, трастові структури, фонди та інші форми опосередкованого володіння активами, які традиційно використовуються для приховування доходів у офшорних юрисдикціях. Реалізація такої стратегії передбачає автоматизований збір і передачу інформації про рух коштів, доходи від фінансових активів та зміну структури власності без прив'язки до річних або квартальних звітних періодів. Це суттєво обмежує можливості тимчасового виведення прибутків до офшорів з подальшою репатріацією після завершення звітного циклу. Важливою умовою є уніфікація технічних стандартів обміну даними та узгодження підходів до класифікації фінансових інструментів між податковими адміністраціями різних країн. У результаті посилення автоматичного обміну інформацією підвищить оперативність реагування на ризикові операції, зменшує привабливість офшорних каналів для приховування доходів і сприятиме формуванню більш прозорого та справедливого міжнародного податкового середовища.

Використання аналітики великих даних та інструментів штучного інтелекту для виявлення офшорних схем є сучасним напрямом посилення фінансового нагляду в умовах зростаючої складності міжнародних фінансових потоків. Йдеться про інтеграцію масивів даних, що формуються банківськими установами, податковими органами, митними службами та міжнародними платіжними системами, у єдині аналітичні платформи. На основі таких даних алгоритми машинного навчання здатні ідентифікувати нетипові транзакційні моделі, зокрема багаторазове дроблення платежів, циклічний рух коштів між пов'язаними компаніями, використання ланцюгів офшорних посередників або невідповідність фінансових операцій економічному профілю платника. Особливу увагу приділяють аналізу поведінкових патернів багатонаціональних підприємств і фінансових посередників, що дозволяє виявляти приховані зв'язки між формально незалежними суб'єктами. Реалізація цієї стратегії передбачає

автоматизацію первинного аналізу ризиків, що знижує навантаження на контрольні органи та мінімізує суб'єктивний фактор у процесі перевірок. У результаті аналітика великих даних і штучний інтелект забезпечать раннє виявлення системних ризиків, підвищують точність наглядових рішень і водночас зменшують витрати на контрольні заходи, підвищуючи загальну ефективність протидії офшорним схемам.

Таким чином, запропоновані стратегії підвищення прозорості фінансових потоків спрямовані на усунення ключових структурних прогалин у міжнародній системі фінансового контролю. Їх реалізація дозволяє посилити простежуваність трансакцій і зменшити можливості для використання офшорних зон у непрозорих цілях. Причинно-наслідковий зв'язок між розкриттям інформації та зниженням ризиків ухилення від оподаткування проявляється через підвищення відповідальності як держав, так і приватних суб'єктів. Важливим є те, що ефективність таких заходів суттєво зростає за умови їх узгодженої реалізації на наднаціональному рівні. Запропоновані підходи створюють інституційну основу для справедливішого розподілу податкових надходжень і підвищення рівня фінансової безпеки як окремих держав, так і світової економіки загалом.

3.3. Пріоритетні напрями зміцнення економічної безпеки України в умовах офшоризації

Офшоризація економічної діяльності створює для України не лише фіскальні втрати, а й системні ризики для економічної безпеки, пов'язані з непрозорістю фінансових потоків і концентрацією контролю над активами. В умовах інтеграції у світову економіку наша держава стикається з необхідністю поєднання відкритості ринків із посиленням внутрішніх механізмів контролю. Визначення пріоритетних напрямів протидії негативним наслідкам офшоризації є ключовим завданням сучасної державної економічної політики України (табл.3.3).

Таблиця 3.3 – Пріоритетні напрями зміцнення економічної безпеки України в умовах офшоризації

Напря́м	Сутні́сть	Вплив
1	2	3
Єдиний державний реєстр пов'язаних осіб і груп компаній	Формування централізованої бази даних, що відображає структуру володіння та контролю до рівня кінцевого бенефіціара для використання банками, митницею та податковими органами.	Підвищення ефективності комплаєнсу, зменшення можливостей приховування контролю та використання фіктивних корпоративних ланцюгів.

Продовження таблиці 3.3

1	2	3
Підвищене утримання податку для виплат в офшорні юрисдикції	Запровадження додаткового податкового навантаження на виплати за кордон у разі недоведення ділової мети та бенефіціарного власника доходу.	Стимулювання декларування реальної економічної суті операцій і зменшення відпливу капіталу через офшори.
Уніфікація та підвищення якості реєстру бенефіціарів	Автоматизована перевірка даних, відповідальність за недостовірні відомості, контроль номінальних осіб і регулярні вибіркові аудиту.	Підвищення достовірності інформації про власність і зниження системних ризиків фінансової непрозорості.
Контроль репатріації дивідендів і роялті	Перевірка реального власника доходу, порівняння умов із ринковими показниками.	Обмеження агресивного податкового планування та виведення прибутків через трансфертні механізми
Антиофшорний комплаєнс у державних закупівлях	Заборона участі в публічних тендерах компаній з непрозорою структурою власності або офшорними ланцюгами.	Захист бюджетних коштів і зменшення корупційних ризиків у державному секторі.
Публічні метрики фінансової прозорості	Регулярне оприлюднення даних про перевірені та заблоковані транзакції з ризиковими юрисдикціями, типові схеми й секторні ризики.	Підвищення підзвітності державних органів і формування превентивного ефекту для бізнесу.

Джерело: складено автором.

Створення єдиного державного реєстру пов'язаних осіб і груп компаній є базовим інституційним кроком для посилення економічної безпеки в умовах офшоризації, оскільки саме фрагментарність інформації про структуру власності створює можливості для приховування контролю над активами. Такий реєстр має відображати повний ланцюг володіння корпоративними правами – від

безпосереднього юридичного до кінцевого бенефіціарного власника, включаючи інформацію про контроль через договори, трасти, номінальні структури та пов'язані компанії. Йдеться насамперед про використання цього реєстру у процедурах банківського комплаєнсу, митного контролю, податкового адміністрування, фінансового моніторингу та перевірок трансфертного ціноутворення. Реалізація такого інструменту потребує інтеграції даних із державних реєстрів, податкової звітності, інформації банків та результатів перевірок фінансових розвідок, а також запровадження автоматизованих механізмів оновлення й верифікації інформації. Ключовим елементом є забезпечення доступу до реєстру для уповноважених органів у режимі реального часу, що дозволяє швидко ідентифікувати ризикові корпоративні ланцюги під час проведення операцій або прийняття регуляторних рішень. Вплив цього напряму полягає в тому, що ускладнення приховування реального контролю зменшує привабливість використання офшорних структур для виведення капіталу, ухилення від оподаткування чи участі у корупційних схемах. У довгостроковій перспективі такий реєстр сформує основу для системного антиофшорного комплаєнсу, підвищить довіру до фінансової системи та зміцнить інституційну спроможність держави захищати власні економічні інтереси.

Запровадження підвищеного утримання податку для виплат у офшорні юрисдикції є фіскально-регуляторним інструментом, спрямованим на зміну економічної мотивації використання офшорних схем. Такий механізм має застосовуватися до операцій з виплати дивідендів, роялті, процентів, винагород за послуги, а також інших трансфертів доходів за кордон, якщо платник податку не доводить наявності реальної ділової мети та не ідентифікує кінцевого бенефіціарного власника доходу. Підвищене утримання податку виконує функцію превентивного бар'єра, який робить фінансово не вигідним автоматичне використання офшорних юрисдикцій без належного економічного обґрунтування. Реалізація цього підходу покладається насамперед на податкові органи, які мають закріпити відповідні правила в податковому законодавстві, а також на банки, що виступають податковими агентами та здійснюють первинну перевірку операцій. Важливим елементом є чітке визначення критеріїв доведення ділової мети,

включаючи підтвердження реальності господарської операції, відповідності умов ринковим показникам і відсутності штучних посередницьких ланок. Вплив цього механізму полягає в тому, що бізнес отримує стимул або розкривати реальну економічну сутність операцій, або утримуватися від використання офшорних схем. У результаті зменшаться масштаби відпливу капіталу, зростуть податкові надходження та посиляться фінансова стійкість держави, що безпосередньо вплине на рівень її економічної безпеки.

Уніфікація та підвищення якості реєстру бенефіціарних власників є критично важливим напрямом зміцнення економічної безпеки, оскільки недостовірна або формальна інформація про власність створює умови для масового використання офшорних і номінальних схем. Йдеться про перехід від декларативного підходу до системи активної верифікації даних, яка включає автоматизовану перевірку відомостей шляхом зіставлення інформації з податкових реєстрів, банківських даних, митних декларацій та інших державних баз. Важливим стандартом має стати юридична відповідальність за подання неправдивої або неповної інформації про бенефіціарів, що перетворює реєстр із формального інструмента на дієвий елемент комплаєнсу. Особливої уваги потребує контроль номінальних осіб, зокрема встановлення обмежень на кількість компаній, у яких одна особа може виконувати номінальні функції, та обов'язкове розкриття підстав такого представництва. Реалізація цього напрямку покладається на органи державної реєстрації, податкову службу та фінансову розвідку, які мають здійснювати регулярні вибіркові аудити достовірності поданих даних. Вплив цього напрямку полягає в тому, що зростання ймовірності виявлення неправдивої інформації знижує стимули до використання фіктивних структур. У підсумку підвищиться прозорість корпоративної власності, скоротяться системні ризики фінансової непрозорості та зміцниться інституційна основа економічної безпеки держави.

Посилений контроль репатріації дивідендів і роялті є ключовим інструментом протидії агресивному податковому плануванню та штучному виведенню прибутків за межі національної економіки, особливо в умовах широкого використання офшорних корпоративних структур. Цей напрям охоплює

передусім транскордонні виплати дивідендів між пов'язаними особами, а також платежі за використання об'єктів інтелектуальної власності, торговельних марок, патентів, ліцензій і технологій, які нерідко слугують каналами перерозподілу прибутку на користь компаній, зареєстрованих у юрисдикціях із пільговим оподаткуванням. У таких схемах дохід фактично формується в країні ведення основної господарської діяльності, тоді як його оподаткування переміщується в офшорний сегмент. Ключовим елементом ефективного контролю має стати перевірка реального власника доходу, що передбачає ідентифікацію кінцевого бенефіціара та оцінку наявності в нього достатньої економічної присутності, персоналу, активів і управлінських функцій у юрисдикції отримання коштів. Особливого значення набуває застосування концепції сутності над формою, яка дозволяє оцінювати економічний зміст операцій незалежно від їхньої формальної юридичної структури. Важливим стандартом контролю є порівняння умов виплат із незалежними ринковими показниками, зокрема аналіз рівня роялті, дивідендної політики та параметрів ліцензійних договорів на предмет їх відповідності принципу «вितягнутої руки». Це дає змогу виявляти завищені або економічно необґрунтовані платежі, спрямовані виключно на мінімізацію податкових зобов'язань. Реалізація цього механізму покладається не лише на податкові органи, які здійснюють камеральні та виїзні перевірки, а й на фінансові установи, що виконують функцію агентів фінансового моніторингу під час проведення відповідних платежів. Банки відіграють важливу роль у первинній оцінці ризиковості трансакцій, перевірці документального обґрунтування виплат і повідомленні контролюючих органів про операції з підвищеним офшорним ризиком. У результаті зростає ймовірність податкових коригувань і донарахувань, що зменшує привабливість штучного завищення витрат через роялті та дивіденди. Загальний вплив посиленого контролю репатріації доходів полягає у розширенні податкової бази всередині країни, скороченні масштабів відпливу капіталу та підвищенні прозорості фінансових потоків. У довгостроковій перспективі це сприятиме зміцненню фінансової складової економічної безпеки держави, підвищить стійкість бюджетної системи та сформує більш справедливі умови оподаткування для всіх учасників економічної діяльності.

Запровадження антиофшорного комплаєнсу у сфері державних закупівель є важливим інструментом захисту публічних фінансів від непрозорого перерозподілу бюджетних ресурсів і прихованого контролю з боку офшорних корпоративних структур. Державні закупівлі традиційно належать до сфер підвищеного фінансового та корупційного ризику, тому використання офшорних юрисдикцій для маскуванню реальних власників компаній-постачальників створює прямі загрози економічній і фінансовій безпеці держави. У цьому контексті антиофшорний комплаєнс має бути спрямований на унеможливлення участі в тендерах суб'єктів господарювання з непрозорою структурою власності або з фактичним контролем з боку нерезидентів з пільгових податкових юрисдикцій. Ключовим елементом такої політики є встановлення обов'язкових вимог до учасників публічних закупівель щодо повного та верифікованого розкриття структури власності до рівня кінцевого бенефіціарного власника. Це передбачає декларування всіх проміжних компаній, трастів і фондів, а також юрисдикцій, у яких вони зареєстровані. Заборона участі в закупівлях має застосовуватися до суб'єктів, у яких виявлено ланцюги володіння через офшорні зони або використання номінальних директорів і акціонерів, що унеможлиблює ідентифікацію реального контролю над компанією. Такий підхід сприятиме зниженню ризиків прихованого конфлікту інтересів і використання бюджетних коштів у приватних або багатонаціональних інтересах. Реалізація антиофшорного комплаєнсу покладається на органи, відповідальні за публічні закупівлі, фінансовий контроль і антикорупційний нагляд, які мають інтегрувати перевірки структури власності в електронні системи закупівель. Важливою складовою є автоматизація комплаєнс-процедур шляхом поєднання тендерних платформ із реєстрами бенефіціарних власників, податковими базами даних та інформацією про юрисдикції з підвищеним офшорним ризиком. Ключовим стандартом стає попередній комплаєнс-скринінг учасників тендерів, що включає аналіз корпоративної структури, податкової історії, фінансової звітності та можливих зв'язків із ризиковими юрисдикціями. У довгостроковій перспективі антиофшорний комплаєнс у сфері державних закупівель сприятиме формуванню конкурентного середовища, заснованого на принципах прозорості, доброчесності

та рівного доступу, що є важливою передумовою зміцнення фінансової та інституційної безпеки держави.

Впровадження публічних метрик фінансової прозорості є важливим елементом превентивної політики протидії офшоризації, спрямованим на підвищення підзвітності державних інституцій і дисципліни бізнесу. Йдеться про регулярне оприлюднення узагальненої інформації щодо кількості перевірених, призупинених або заблокованих транзакцій, пов'язаних із ризиковими юрисдикціями, а також про типові схеми, що використовуються для виведення капіталу. Такі метрики мають формуватися на основі даних податкових органів, фінансових розвідок, банківського нагляду та митних служб із дотриманням вимог щодо нерозкриття комерційної таємниці. Реалізація цього напрямку потребує стандартизації показників, визначення періодичності звітування та чіткого розподілу відповідальності між органами влади. Важливим елементом є секторний аналіз ризиків, що дозволяє ідентифікувати галузі з підвищеною схильністю до офшорних схем і спрямовувати наглядові ресурси більш адресно. Вплив цього напрямку полягає в тому, що публічність інформації підвищує репутаційні ризики для суб'єктів, які використовують непрозорі фінансові практики, і стимулює добровільне дотримання правил. У підсумку публічні метрики фінансової прозорості сформуєть середовище прогнозованості та довіри, що є важливою передумовою зміцнення економічної безпеки держави.

Таким чином, запропоновані напрями зміцнення економічної безпеки України формують комплексний підхід до протидії негативним наслідкам офшоризації. Їхньою спільною рисою є орієнтація на підвищення прозорості власності та фінансових потоків як ключової умови ефективного державного контролю. Причинно-наслідковий зв'язок між розкриттям інформації та зменшенням офшорних ризиків проявляється через ускладнення використання фіктивних схем. Реалізація таких заходів дозволяє поєднати фіскальні інтереси держави з вимогами економічної безпеки. У результаті сформується більш стійка модель економічного розвитку в умовах глобальної мобільності капіталу.

ВИСНОВКИ

Офшоризація міжнародної бізнес-діяльності виникла як наслідок розвитку світової торгівлі, зростання податків і відмінностей у законодавстві різних країн. Бізнес почав використовувати офшорні юрисдикції для зменшення податкових витрат, зручнішого управління фінансами та спрощення міжнародної діяльності. Разом з тим, офшоризація має негативні наслідки, зокрема зменшення податкових надходжень до бюджетів і порушення рівних умов конкуренції. Тому її не можна розглядати як нейтральний або виключно позитивний процес. З часом міжнародні органи та держави посилили контроль і вимоги до прозорості фінансових операцій. У результаті офшоризація перестала бути лише способом економії коштів і стала об'єктом жорсткішого державного та міжнародного регулювання.

Класифікація офшорних зон допомагає краще зрозуміти це явище та впорядкувати підходи до його вивчення в міжнародній економіці. Вона базується на різних ознаках, зокрема податкових умовах, рівні залученості до світових фінансових потоків і географічних особливостях офшорних юрисдикцій. Такий підхід дозволяє пояснити, як відмінності у регулюванні впливають на рішення та поведінку міжнародного бізнесу. Характерні риси офшорних зон формуються під впливом економічних вигод, правових правил і інституційних зв'язків, що робить їх привабливими для іноземного капіталу. Разом з тим, існування різних класифікацій свідчить про те, що єдиної моделі офшорної зони не існує. Тому кожен тип офшорної юрисдикції потребує окремого аналізу. Це підкреслює, що офшорні зони слід розглядати як частину глобальної фінансової системи, а не як ізольовані утворення.

Теоретичні основи безпекового виміру офшоризації міжнародної бізнес-діяльності спираються на уявлення про безпеку як систему взаємопов'язаних економічних, політичних і соціальних елементів. У процесі глобалізації офшоризація змінює рух фінансових і корпоративних ресурсів, що безпосередньо впливає на можливості держав контролювати економічні процеси. Зменшення податкових надходжень, послаблення державного нагляду та поширення непрозорих практик створюють ризики для економічної й політичної стабільності.

На міжнародному рівні використання офшорних механізмів ускладнює узгодження дій між країнами та послаблює спільні безпекові зусилля. Це може призводити до порушень у функціонуванні світової фінансової системи та зниження довіри між державами. Тому офшоризацію слід розглядати не лише як бізнес-інструмент, а як фактор, що створює системні виклики для національної й міжнародної безпеки.

Офшоризація міжнародного бізнесу є не випадковим явищем, а стійкою частиною сучасної світової фінансової системи. Її розвиток відбувається під впливом глобалізації, технологічного прогресу та різниці в податкових правилах між країнами. Зростання обсягів офшорних операцій у довгостроковій перспективі показує, що бізнес здатний пристосовуватися до жорсткішого регулювання, змінюючи фінансові стратегії. Переміщення офшорної активності між різними юрисдикціями відображає зміни у світових центрах економічного зростання та накопичення капіталу. Посилення ролі Китаю, країн Азії та Близького Сходу як джерел офшорного капіталу пов'язане зі змінами в структурі світової економіки. Інвестиції в офшорну нерухомість свідчать про прагнення інвесторів поєднати отримання доходів із зниженням ризиків. Разом з тим, зростання втрат податкових надходжень для держав і обмежена результативність окремих заходів деофшоризації показують, що ця проблема потребує комплексного та узгодженого підходу.

Офшорні схеми мають комплексний і довгостроковий вплив на фінансову та економічну безпеку держав. Вони знижують фіскальну спроможність через втрати податкових надходжень і спотворюють макроекономічні показники, зокрема ВВП, ускладнюючи об'єктивну оцінку економічного розвитку. Висока мобільність офшорного капіталу посилює ризики фінансової нестабільності та підвищує вразливість національних економік до зовнішніх шоків. Значна частина офшорних потоків не трансформується у продуктивні прямі іноземні інвестиції, що обмежує їхній позитивний вплив на реальний сектор. На глобальному рівні офшоризація поглиблює економічні дисбаланси між країнами та посилює асиметрію розподілу фінансових ресурсів.

Офшоризація бізнесу в Україні має системний і структурно зумовлений характер, сформований під впливом інституційної нестабільності, експортної орієнтації економіки та обмеженої довіри до національних фінансово-правових механізмів. Її ключовою особливістю є використання офшорних юрисдикцій не лише з податковою метою, а як інструменту захисту капіталу та управління ризиками. Переважання зворотних інвестицій свідчить про заміщення класичних прямих іноземних інвестицій офшорними фінансовими каналами. Динаміка офшорних операцій і ПІІ демонструє їх тісний зв'язок із фазами економічної нестабільності та кризовими шоками. Разом з тим, концентрація офшорних схем у великому бізнесі формує асиметрію економічних можливостей і посилює податкову нерівність. У безпековому вимірі офшоризація знижує фіскальну спроможність, послаблює фінансову стабільність і ускладнює контроль над стратегічними активами. Отже, мінімізація безпекових ризиків офшоризації в Україні потребує комплексних інституційних реформ і створення передбачуваного економічного середовища, здатного утримувати капітал у національній юрисдикції.

Міжнародні ініціативи з деофшоризації стали відповіддю на структурні виклики глобалізованої економіки, у якій національні податкові системи виявилися неефективними без міжнародної координації. Комплексне поєднання податкових, фінансових та антикорупційних інструментів змінило логіку використання офшорів, перевівши акцент з формальної законності на економічну сутність операцій. Запровадження глобальних стандартів обміну інформацією та прозорості бенефіціарної власності створило причинно-наслідковий ефект зростання податкової дисципліни та зниження стимулів до приховування доходів. Однак, нерівномірність імплементації та відмінності у правозастосуванні обмежують загальну ефективність цих заходів. Частина юрисдикцій адаптується до нових правил формально, зберігаючи можливості для обходу стандартів. Загалом, міжнародні ініціативи не ліквідували офшори повністю, але заклали інституційні передумови для довгострокового скорочення їх використання та підвищення справедливості світової податкової системи.

Стратегії підвищення прозорості фінансових потоків і контролю за офшорними зонами відображають еволюцію міжнародного підходу до регулювання багатонаціонального капіталу. Вони спрямовані не лише на обмеження зловживань, а й на формування єдиного інформаційного простору фінансової відповідальності. Запровадження механізмів ідентифікації ризикових трансакцій і розкриття агрегованих даних посилює аналітичні можливості податкових і наглядових органів. Обов'язкове розкриття інформації багатонаціональними підприємствами змінює баланс між приватними інтересами бізнесу та публічними інтересами держав. Боротьба з посередниками та номінальними структурами знижує системні можливості приховування реальних власників активів. Причинно-наслідковий ефект таких заходів полягає у зменшенні асиметрії інформації та підвищенні довіри між юрисдикціями. Таким чином, комплексна реалізація запропонованих стратегій створить передумови для довгострокового зміцнення економічної безпеки та стабільності міжнародної фінансової системи.

Пріоритетні напрями зміцнення економічної безпеки України в умовах офшоризації відображають перехід до системної антиофшорної політики. Вони охоплюють як інституційні механізми ідентифікації власності, так і податкові та регуляторні інструменти впливу на поведінку економічних суб'єктів. Запровадження централізованих реєстрів і підвищених стандартів комплаєнсу зменшує інформаційну асиметрію між бізнесом і державою. Посилення контролю за транскордонними виплатами безпосередньо впливає на скорочення відпливу капіталу та захист бюджетних ресурсів. Антиофшорні вимоги у сфері державних закупівель підвищують ефективність використання публічних коштів і знижують корупційні ризики. Публічні метрики прозорості створюють додатковий механізм суспільного контролю та превенції зловживань. У сукупності ці напрями можуть сформувати підґрунтя для довгострокового зміцнення економічної безпеки України в умовах глобальної офшоризації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гобела В. В. Офшоризація економіки в конструкті економічної безпеки держав. *Scientific Horizons*. 2020. № 12. С. 109–120.
2. Варналій З. С. Офшоризація – інституціональна загроза національній економічній безпеці та державності України. *Публічне управління економікою України в умовах загроз державності*: збірник матеріалів круглого столу (м. Київ, 5 грудня 2018 р.). Київ : КНЕУ, 2018. С 7–8.
3. Reinsberg B., Kern A. The Unintended Side Effect of the Global Financial Safety Net: Elite Capital Flight. *PEIO*. 2024. № 1. URL: https://www.peio.me/wp-content/uploads/PEIO17/submission_92.pdf (дата звернення 11.11.2025).
4. Nosrati E., Sevinc D. Structural adjustment and the political economy of capital flight. *Socio-Economic Review*. 2024. № 22. P. 1047–1070.
5. Zamaslo O. Offshore centers in the international taxation system. *Ефективна економіка*. 2022. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_6_9 (дата звернення 11.11.2025).
6. Юрчик Г. М. Офшоризація економіки: національний вимір та соціальні наслідки. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2022. № 3. С. 207–217.
7. Фенюшин В. В. Фінансово-правове регулювання діяльності офшорних компаній та особливості їх оподаткування. *Молодий вчений*. 2023. № 10. С. 168–172.
8. Пугачевська К. Й., Гомба А. В. Управління інтегрованими корпоративними системами в умовах офшоризації економіки. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 60. С. 104–108.
9. Демченко М. Ю. Вплив міжнародних стандартів фінансового моніторингу на регулювання офшорних компаній. *Економіка. Фінанси. Право*. 2025. № 3. С. 53–57.
10. OECD Glossary of statistical terms, offshore financial center: вебсайт. URL: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=5988> (дата звернення 21.11.2025).

11. Фенюк Я. К. Глобальна офшоризація як вартість боротьби за міжнародну конкурентоздатність фінансового ринку. *Підприємництво та інновації*. 2021. № 18. С. 16–21.
12. Федотова Ю. В., Наумов М. С. Сучасні тенденції розвитку офшорних юрисдикцій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 12. С. 107–112.
13. Кондрат І. Ю., Папірник С. Є. Офшорні фінансові центри: особливості функціонування та вплив на вітчизняну й світову економіку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-47> (дата звернення 21.11.2025).
14. Marini R., Vratsinis K. An assessment of the metocean conditions in the Belgian offshore zone. *EERA DeepWind Conference*. 2025. № 31. URL: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1742-6596/3131/1/012006/pdf> (дата звернення 21.11.2025).
15. Malik R., Wosiek R. Digital internationalisation through service offshoring. *Digital Internationalisation of Firms*. 2025. № 1. P.97–116.
16. Мартиненко В. О., Гордієнко В. П. Аналіз функціонування офшорних зон та шляхи подолання наслідків їх негативного впливу на економіку України. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. С. 154–160.
17. Демченко М. Ю. Правові виклики та перспективи корпоративного регулювання офшорних фінансових центрів у постпандемічний період. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 2. С. 89–94.
18. Кравченко А., Варламова М. Сучасні тенденції розвитку офшорних зон. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 5-6. С. 78–79.
19. Nerudova D., Dobranschi M., Solilová V., Litzman M. Onshore and offshore profit shifting and tax revenue losses in the European Union. *Economic Modelling*. 2023. № 119. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0264999322003480> (дата звернення 29.11.2025).
20. Kleibert J. Islands of globalisation: Offshore Services and the Changing Spatial Divisions of Labour. *Environment and Planning A*. 2015. № 47. P. 884–902.

21. Чижов Д. А. Національна безпека як елемент системи забезпечення прав і свобод людини та громадянина. *Держава та регіони*. 2021. № 4. С. 96–101.
22. Сокольська Т. В., Поліщук С. П., Шевченко К. Р. Національна безпека як визначний фактор сталого розвитку у контексті взаємозв'язку публічної політики та державних інститутів. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2025. № 16. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-16-02-25> (дата звернення 29.11.2025).
23. Івасюк І. Г. Загальна характеристика державної політики у сфері національної безпеки України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2024. № 1. С. 169–174.
24. Tzanou M., Vogiatzoglou P. National Security and New Forms of Surveillance: From the Data Retention Saga to a Data Subject Centred Approach. *Journal on Law and Integration*. 2025. № 3. P. 803–836.
25. Tomažič L. Freedom of Expression on the Internet and National Security in Europe: Liberty and Basic Goods. *Journal Dot*. 2024. № 1. P. 89–104.
26. Боднарчук О. Г., Боднарчук О. І., Глух М. В., Гарбінська-Руденко А. В. Правове регулювання національної безпеки: навчальний посібник; Державний податковий університет. Ірпінь, 2024. 202 с.
27. Требін М. П., Кузь О. М., Романюк О. І. Міжнародна безпека: методичні рекомендації. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2025. 67 с.
28. с Сучасність міжнародної безпеки в контексті глобалізації. Український досвід останнього десятиріччя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 716–720.
29. Бігус М. М. Національна безпека України в контексті формування основних принципів міжнародної безпеки. *Міжнародні конфлікти у сучасному світі: від регіонального протистояння до глобального суперництва*: матеріали міжнародної наукової конференції (Львів, 17 грудня 2024 р.). Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ ім. І. Франка, 2024. С. 8–11.
30. Fettweis C., Vivoda V. Energy security as a research area of international security. *Stosunki Międzynarodowe*. 2023. № 2. URL: <https://internationalrelations->

- publishing-files.f1000.com/manuscripts/18971/0cc052d4-7b2d-4f9c-b216-f194afdab7f9_17622_-_justyna_misigiewicz_v2.pdf (дата звернення 11.12.2025).
31. Hassid N., Matania E. A Global Regime for Cybersecurity and the Obstacles to Future Progress. *Global Governance*. 2024. № 30. P. 13–40.
  32. Рябокiнь О. М. Правові основи забезпечення безпеки в міжнародному праві. *Ірпінський юридичний часопис*. 2024. № 3. С. 360–369.
  33. Перелік офшорних зон. URL: <https://youcontrol.com.ua/offshore/> (дата звернення 20.12.2025).
  34. Про перелік офшорних зон: розпорядження Кабінету міністрів України від 23.02.2011 № 143-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/244091721> (дата звернення 20.12.2025).
  35. Offshore financial wealth. URL: <https://atlas-offshore-world.org/dataset/offshore-financial> (дата звернення 20.12.2025).
  36. Offshore real estate wealth in selected areas. URL: <https://atlas-offshore-world.org/dataset/offshore-real-estate> (дата звернення 20.12.2025).
  37. Global profit shifting by multinational firms. URL: <https://atlas-offshore-world.org/dataset/global-profit> (дата звернення 20.12.2025).
  38. GDP (current US\$). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (дата звернення 20.12.2025).
  39. Foreign direct investment, net outflows (BoP, current US\$). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BM.KLT.DINV.CD.WD> (дата звернення 20.12.2025).
  40. Atlas of the offshore world. Ukraine. URL: <https://atlas-offshore-world.org/country/UKR> (дата звернення 20.12.2025).
  41. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення 20.12.2025).
  42. Василечко Н. В., Васильців Т. Г. Сутнісні характеристики, ризики та загрози фінансової безпеки держави внаслідок ухилення від сплати податків з використанням офшорних зон. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_11_83 (дата звернення 20.12.2025).

43. Мудрак Н. О. Національні механізми боротьби з ухиленням від оподаткування через офшорні юрисдикції в країнах ОЕСР. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. №25(2). С. 5-11.
44. Герасимова В. О., Рєпка К. Р. Особливості функціонування офшорних фінансових центрів. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 41. С. 16-20.
45. OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/09/oecd-g20-inclusive-framework-on-beps-progress-report-july-2020-september-2021_4b4684a0/4e30e26d-en.pdf (дата звернення 28.12.2025).
46. OECD to review CRS, in light of financial innovations. URL: <https://www.step.org/industry-news/oecd-review-crs-light-financial-innovations> (дата звернення 28.12.2025).
47. Guidance on Beneficial Ownership of Legal Persons. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Guidance-Beneficial-Ownership-Legal-Persons.html> (дата звернення 28.12.2025).
48. Snapshot of Beneficial Ownership Registries in G7 Countries. URL: <https://www.athennian.com/post/snapshot-of-beneficial-ownership-registries-in-g7-countries> (дата звернення 28.12.2025).
49. EU list of non-cooperative jurisdictions for tax purposes. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/> (дата звернення 28.12.2025).
50. The Global Forum is the Leader on Tax Transparency. URL: <https://www.ifcreview.com/articles/2016/april/the-global-forum-is-the-leader-on-tax-transparency/> (дата звернення 28.12.2025).
51. 130 countries back global minimum corporate tax of 15%. URL: <https://www.reuters.com/business/countries-backs-global-minimum-corporate-tax-least-15-2021-07-01/> (дата звернення 28.12.2025).
52. UN tax convention. URL: <https://taxjustice.net/topics/un-tax-convention/> (дата звернення 28.12.2025).

